

TAXONOMICAL NOTES AND CHECKLISTS

Ukrainian flora checklist. 16: families *Apocynaceae* (incl. *Asclepiadaceae*), *Gentianaceae* and *Rubiaceae* (incl. *Theligonaceae*) (Gentianales, Angiosperms)

Mykola M. Fedoronchuk | Natalia M. Shyian

Affiliation

M.G. Kholodny Institute of Botany, National Academy of Sciences of Ukraine, Kyiv, Ukraine

Correspondence

Mykola Fedoronchuk
m.fedoronchuk@ukr.net

Funding information

no support

Co-ordinating Editor

Svitlana Iemelianova

Data

Received: 30 July 2025

Revised: 3 October 2025

Accepted: 22 December 2025

e-ISSN 2308-9628

<https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-4-1>

ABSTRACT

Materials and methods: herbarium collections, literature data, field observations.

Nomenclature: Euro+Med Plant Base 2025, Hassler 1994–2025, POWO 2025.

Results: In the flora of Ukraine, the order *Gentianales* comprises three families: *Apocynaceae* (including *Asclepiadaceae*), *Gentianaceae*, and *Rubiaceae* (including *Theligonaceae*). *Apocynaceae* includes seven genera: *Apocynum* (4 species, with *A. cannabinum* cultivated and escaped), *Asclepias* (*A. syriaca*, invasive), *Cynanchum* (*C. acutum*), *Nerium* (*N. oleander*, cultivated in Crimea), *Periploca* (*P. graeca*, cultivated and escaped), *Vinca* (3 species, *V. major* cultivated and escaped), and *Vincetoxicum* (10 species and two subspecies, excluding type species, of which 4 species and 1 subspecies of uncertain status). *Vincetoxicum minus*, *V. intermedium*, and *V. maeoticum* are treated as synonyms of *V. fuscatum*, while *V. cretaceum*, *V. laxum*, and *V. officinale* are synonyms of *V. hirundinaria*. *Gentianaceae* includes seven genera: *Blackstonia* (2 species, *B. acuminata* requires confirmation), *Centaurium* (4 species, 3 subspecies, *C. littorale* requires confirmation), *Gentiana* (11 species; *G. × charpentieri* uncertain, *G. frigida* and *G. clusii* erroneously listed), *Gentianella* (3 species; *G. axillaris* and *G. lingulata* are synonyms of *G. amarella*), *Gentianopsis* (*G. ciliata*), *Schenkia* (*S. spicata*), and *Swertia* (*S. perennis* with 2 subspecies, *S. punctata*). *Rubiaceae* is represented by nine genera, 65 species (incl. hybrids), and six subspecies: *Asperula* (3 species), *Crucianella* (2 species confirmed, *C. gilanica* requires confirmation), *Cruciata* (5 species), *Cynanchica* (6 species and 3 subspecies), *Hexaphylla* (*H. cretacea*), *Galium* (44 species including hybrids, 3 subspecies), *Rubia* (*R. tatarica*, *R. tinctorum*), *Sherardia* (*S. arvensis*), and *Theligonum* (*T. cynocrambe*). *Asperula propinqua* is treated as a synonym of *A. taurina*; *Crucianella oxyloba* is included in *C. angustifolia*; *C. catellata* in *C. latifolia*. Numerous nomenclatural adjustments were made within *Galium*.

KEYWORDS

biodiversity, annotated list, distribution, species, subspecies, genus, family, systematics, nomenclature, synonyms, herbarium specimens

CITATION

Fedoronchuk, M.M., Shyian N.M. (2025). Ukrainian flora checklist. 16: families *Apocynaceae* (incl. *Asclepiadaceae*), *Gentianaceae* and *Rubiaceae* (incl. *Theligonaceae*) (Gentianales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* 21 (4): 299–329. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-4-1>

ВСТУП

Пропонована стаття продовжує серію попередніх публікацій про таксономічний склад і номенклатуру видів судинних рослин флори України (Fedoronchuk 2022a, b, c, d, 2023a, b, c, d, 2024a, b, c, d, 2025a, b, Fedoronchuk & Antonenko 2025). У цій статті наведені дані про таксономічний склад і номенклатуру родин барвінкові (*Apocynaceae* Juss., включно з родиною ластівневі – *Asclepiadaceae* Borkh.), тирличеві (*Gentianaceae* Juss.) та маренові (*Rubiaceae* Juss., включно з родиною телигонові – *Theligonaceae* Dumort.) порядку *Gentianales* Juss. ex Bercht. & J.Presl (incl. *Apocynales* R.Br. ex Bercht. & J.Presl; *Asclepiadales* R.Br. ex Bercht. & J.Presl; *Rubiales* Juss. ex Bercht. & J.Presl). Раніше групу спеціалізованих анемофільних рослин, яку виділяли в окрему родину *Theligonaceae* включали до однойменного порядку *Theligonales*, але за новими молекулярно-філогенетичними даними вона філогенетично вкорінена в *Rubiaceae* і заслуговує щонайменше на статус триби *Theligonea* Baill. у під родині *Rubioideae* Bremek. ex Verdc. (Bremer & Eriksson 2009, Reveal 2012, Mosyakin 2013). У свою чергу, *Asclepiadaceae* (= *Apocynaceae* subfam. *Asclepiadoideae* Burnett) є лише однією з багатьох філогенетично окреслених груп усередині *Apocynaceae* s.l., апоморфною похідною, тому виділення її зі складу ширшої за обсягом родини *Apocynaceae* не є виправданим (Mosyakin 2013). Морфологічна подібність цих двох родин/під родин підтверджується також численними молекулярно-філогенетичними дослідженнями (Judd *et al.* 1994, Endress & Albert 1995, Sennblad & Bremer 1996, 2002, Sennblad 1997, Civeyrel *et al.* 1998, Sennblad *et al.* 1998, Potgieter 1999).

МАТЕРІАЛИ І МЕТОДИ ДОСЛІДЖЕНЬ

Основою пропонованого списку видів родин *Apocynaceae* (incl. *Asclepiadaceae*), *Gentianaceae* та *Rubiaceae* (incl. *Theligonaceae*) порядку *Gentianales* є номенклатурне зведення судинних рослин флори України (Mosyakin & Fedoronchuk 1999). Робота також базується на критичному аналізі таксономічного складу з частковим опрацюванням гербарних колекцій, матеріалів власних польових досліджень та літературних джерел, з урахуванням нових узагальнених даних морфологічних та молекулярно-філогенетичних досліджень (Bremer 1996, Bremer *et al.* 1999, Chassot 2001, Von Hagen & Kadereit 2001, Mansion 2004, Robbrecht & Manen 2006, Joshi 2011, Liede-Schumann *et al.* 2012, Mouly *et al.* 2014, Kidyoo & Kidyoo 2023, Kidyoo *et al.* 2023 etc.). У роботі також використані номенклатурні та таксономічні онлайн бази даних (Hassler 1994–2025), Euro+Med PlantBase 2025, POWO 2025) з критичним аналізом номенклатурних рішень. Для кожного виду вказано його поширення, а в примітках (у разі потреби) – таксономічні, номенклатурні чи хорологічні коментарі. Назви родів та видів, а також їхні синоніми (у круглих дужках) наведені за абетковим принципом. У квадратних дужках додатково наведені альтернативно прийнятні на сьогодні назви (виділені напівжирним курсивом), а також види, що гібридизують. Ці назви, які є альтернативно прийнятними у межах певної класифікаційної схеми, не слід плутати з альтернативними назвами у розумінні Статті 36.3 «Міжнародного кодексу номенклатури водоростей, рослин та грибів» (Turland *et al.* 2018, Turland *et al.* 2025, Mosyakin & McNeill 2016). Зірочкою (*) позначені культивовані рослини, знаком оклику (!) – здичавілі та натуралізовані культивовані рослини («втікачі з культури» або ерга-зіофігофіти), знаком питання (?) – рослини, присутність яких потребує підтвердження. Ботаніко-географічні райони, представлені у хорологічних діагнозах, відповідають в основному районуванню території України, яке було використано при написанні 12 томів «Флори України» (1935–1965), але з деякими доповненнями і уточненнями. Флористичне районування Українських Карпат прийняте за В.І. Чопиком (Chopyk 1969). В окремих випадках вказані також більш конкретні місцезнаходження (зазначено адміністративні райони). Поширення видів на території України наведено за достовірними джерелами (флорами, визначниками, опублікованими науковими статтями в журналах ботанічного профілю), а також на основі опрацьованих гербарних матеріалів).

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕНЬ ТА ЇХ ОБГОВОРЕННЯ

Аросунасеае Juss., 1789, *nom. cons.*
(incl. *Asclepiadaceae* Borkh., 1797, *nom. cons.*)

Родина *Аросунасеае* (із включенням до її складу *Asclepiadaceae*), нараховує від 380 (POWO 2025) до 424 (Endress & Bruyns 2000) родів та понад 4000 видів, поширених переважно в тропіках і субтропіках. Це багаторічні трав'яні рослини, кущі, напівкущі або ліани з супротивними цілісними, іноді верхніми черговими листками без прилистників. В Україні родина *Аросунасеае* s. l. включає сім родів та 23 види (разом з підвидами).

АРОСУМ L. (incl. *Poacynum* Baill. et *Trachomitum* Woodson)

Рід *Аросунум* L. (з включенням до його складу євразійських *Poacynum* Baill. і *Trachomitum* Woodson, які іноді наводяться як окремі альтернативні до північноамериканського *Аросунум* s. str. роди (Mavrodiev et al. 2015)), нараховує чотири політипічні види та один нотовид (POWO 2025), які поширені в помірних районах Євразії та в Північній Америці. В Україні – три природні монотипні види, які в цитованій вище онлайн базі розглядаються як підвиди *Аросунум венетум*, а також один вид, що культивується і дичавіє.

***!Аросунум каннабінум** L.

- Як здичавіла рослина (ергазіофігофіт) наводиться для території Національного ботанічного саду імені М.М. Гришка НАН України, де відзначена в декількох локалітетах поза межами культивування (Mosyakin & Yavorska 2003). Пізніше були виявлені суцільні зарості здичавілих рослин у стадії плодоношення і розповсюдження плодів в околицях с. Березоточа Лубенського району Полтавської області, де вони поширюються з території Дослідної станції лікарських рослин Інституту агроекології і природокористування Національної академії аграрних наук України вздовж дороги від села (Dvirna 2012).

Аросунум русановії Pobed. [*Аросунум венетум* L. subsp. *руссановії* (Pobed.) ined.] (*Poacynum russanovii* (Pobed.) Mavrodiev, Laktionov & Yu.E.Alexeev; *Trachomitum russanovii* (Pobed.) Pobed.; *Trachomitum venetum* (L.) Woodson subsp. *руссановії* (Pobed.) Yena & Moysienko)

- На півдні Степу, у Причорномор'ї (острів Джарилгач). Видовий статус потребує підтвердження. За автентичним описом (Pobedimova 1958), від нижченаведених видів (*A. sarmatiense* (Woodson) O.Wissjul., *A. tauricum* Pobed.), рослини *A. russanovii* відрізняються характером суцвіття (малоквіткові щитки на верхівках гілок і головного стебла, тоді як у *A. sarmatiense* й *A. tauricum* суцвіття волотисті, розвиваються на головному стеблі при повному цвітінні, інколи на верхівках гілок). Проте, як відмічає О.Д. Вісюліна (Wissjulina 1957a), на острові Джарилгач, звідки описаний *A. russanovii*, також відомі рослини з добре розвиненим волотеподібним суцвіттям.

Аросунум сарматієнсе (Woodson) O.Wissjul. [*Аросунум венетум* L. subsp. *сарматієнсе* (Woodson) ined.] (*Аросунум арменум* Pobed. subsp. *сарматієнсе* (Woodson) Avet.; *Poacynum sarmatiense* (Woodson) Mavrodiev, Laktionov & Yu.E.Alexeev; *Trachomitum sarmatiense* Woodson)

- На півдні Степу, по узбережжях Чорного й Азовського морів, а також в Криму. Поліморфний вид, дуже варіює за формою суцвіття.

Аросунум таурікум Pobed. [*Аросунум венетум* L. subsp. *таурікум* (Pobed.) ined.] (*Poacynum tauricum* (Pobed.) Mavrodiev, Laktionov & Yu.E.Alexeev; *Trachomitum tauricum* (Pobed.) Pobed.; *Trachomitum venetum* (L.) Woodson subsp. *таурікум* (Pobed.) Greuter & Burdet)

- На півдні Криму. Вважається кримським ендеміком. Критичний вид; описаний лише за двома гербарними зразками, знайденими В.М. Сарандінакі 18.VI.1911 в околицях Феодосії які, як зазначає Л.А. Привалова (цит. за Yena 2012), могли належати одній пошкодженій рослині, що стало причиною сумніву в таксономічному статусі *A. tauricum*. Критичними, за О.Д. Вісюліною (Wissjulina 1957a), є також недостатність автентичного матеріалу для опису виду. Проте, як зазначає А.В. Єна

(Yena 2012), його спеціальні дослідження підтверджують достатньо чітку таксономічну відокремленість цієї ендемічної рослини (зокрема, на рівні підвиду).

ASCLEPIAS L.

Близько 25 (24 за POWO 2025) видів, поширених у Північній та Південній Америці, а також у Південній Африці. В Україні один вид.

Asclepias syriaca L.

- Майже по всій Україні, як здичавіла рослина, що раніше культивувалася, а нині є інвазійним видом-трансформером, що становить значну загрозу для довкілля.

CYNANCHUM L.

Понад 50 видів, поширених у середніх та південних широтах Земної кулі. В Україні один вид.

Cynanchum acutum L.

- На півдні Степу в літоральній смузі Чорного і Азовського морів, рідше вздовж берегів Дніпра та Сіверського Дінця, а також майже по всьому Криму, особливо у степовій частині.

NERIUM L.

Середземноморський ірано-туранський монотипний рід; як у культурі – широко поширений у субтропіках Азії, Африки, Центральної й Південної Америки. В Україні один вид.

**Nerium oleander* L.

- У Криму (культивується у відкритому ґрунті). Вирощується також як кімнатна декоративна рослина (красивий кущ із супротивними, шкірястими вічнозеленими листками й рожевими квітками, зібраними у верхівкові суцвіття). Рослина отруйна (кора та листки містять молочний сік, у якому є кілька глюкозидів).

PERIPLOCA L.

Близько 20 видів, поширених у Середземномор'ї, Північній та Центральній Африці, Малій, Центральній та Південно-Східній Азії. В Україні один вид.

*!*Periploca graeca* L.

- Наводиться для півдня Правобережного Степу (Одеська область, м. Вилкове), Південного берега Криму (м. Ялта), у культурі та як здичавіла рослина.

VINCA L.

Невеликий за обсягом рід, що включає сім видів, поширених у Південній, Середній та Південно-Східній Європі, у Передній та Малій Азії; як інтродуковані рослини – у Північній Європі, Південно-Східній Азії, на сході Африки, у Північній і Південній Америці. В Україні – три види, з яких лише один культивується та іноді дичавіє.

Vinca herbacea Waldst. & Kit.

- У Лісостепу та Степу, а також майже по всьому Криму (крім яйл). Широко культивується на Південному березі Криму. Варіює за формою листків, розмірами та забарвленням квіток.

*!*Vinca major* L. [*Vinca major* L. subsp. *major*]

- В Україні вид представлений типовим підвидом, рослини якого культивуються, а іноді й дичавіють (найчастіше в Криму).

Vinca minor L.

- Майже по всій території України; наводиться також для Криму (Wissjulina 1957a, Privalova 1972, Pobedimova 1978), але А.В. Єна не цитує (як і *V. major*), оскільки в Криму вони «є культивантами або реліктами культивування» (Yena 2012: 58).

VINCETOXICUM Wolf

Понад 260 видів, поширених у помірних, субтропічних та тропічних районах Євразії, Африки, Австралії, Нової Зеландії; як інтродуковані – у Північній Америці. Раніше до роду *Vincetoxicum* включали значно меншу кількість видів (близько 100), проте в останній час його обсяг розширився більше ніж удвічі за рахунок включення до

його складу низки родів підтриби *Tylophorinae* K.Schum. (*Biondia* Schlechter, *Blyttia* Arnott, *Diplostigma* K.Schum., *Goydera* Liede, *Pleurostelma* Baillon, *Rhyncharrhena* Mueller і *Tylophora* R.Brown) (Liede-Schumann *et al.* 2012, Liede-Schumann & Meve 2018). Доцільність такого широкого трактування обсягу роду була підтверджена молекулярно-філогенетичними даними (Liede *et al.* 2002, Yamashiro *et al.* 2004, Kidyoo & Kidyoo 2023, Kidyoo *et al.* 2023). Таксономічно складний рід, який часто «змішували» з родом *Cynanchum* L., проти чого також заперечувало чимало дослідників (Shan *et al.* 2021). Як вважає В.М. Остапко (Ostapko 1995), що опрацьовував рід *Vincetoxicum* для Південного Сходу України, цей таксон у широкому розумінні є збірною групою географічних і, значною мірою, екологічних рас, між якими немає чітких меж – ні морфологічних, ні екологічних. Ідентифікацію видів значною мірою ускладнюють наявність численних гібридних форм (Zefirov 1957). Основними діагностичними ознаками для ідентифікації видів є колір та розміри віночка, форма його лопатей та характер опушення внутрішніх часток. Вегетативні морфологічні особливості часто різьчє гомоморфні серед близькоспоріднених видів, тому не мають істотного діагностичного значення. В Україні рід *Vincetoxicum* представлений десятьма видами та двома підвидами (без типових).

***Vincetoxicum donetzicum* Ostapko**

- У Донецькому Лісостепу; за автором виду є східнопричорноморським ендеміком. Описаний з лісового заказника «Бердянський» у заплаві р. Кринка в Амвросіївському районі Донецької області. Від близького *V. scandens* Sommier & Levier відрізняється коротшими квітконіжками, голим віночком, трикутною формою лопатей коронки, майже паралельними щодо червоного тільця полініями; від *V. flavum* Ostapko, *V. rossicum* Ostapko та *V. ucrainicum* Ostapko – темнофіолетовим голим віночком; від *V. schmalhauseni* (Kusn.) Litv. – дуже витким стеблом, більшими листками, коронкою без проміжних зубчиків (Ostapko 1995). Визнається в цитованих електронних базах даних (Hassler 1994–2025, Euro+Med Plant Base 2025, POWO 2025), але видовий статус потребує підтвердження.

***Vincetoxicum flavum* Ostapko**

- У Донецькому Лісостепу; наводиться також для Криму (на основі гербарного зразка, перевизначеного автором виду, що зберігається в гербарії JALT). Описаний із околиць с. Хрестище Краматорського району Донецької області. Від кавказько-малоазійського *V. rehmannii* Boiss. (який, ймовірно помилково, наводиться А.В. Єною (Yena 2012) також для Криму), відрізняється лише округлими в основі листками, дрібнішими квітками, формою полініїв; від *V. juzepczukii* (Pobed.) Privalova ex Wissjul. – довшими стеблами, більшими листками, при основі округлими, а не серцеподібними, довшими черешками та квітконосами, коронкою без проміжних зубчиків; від *V. scandens* Sommier & Levier – жовтими квітками, формою полініїв, вузьким півчастим придатком пиляка, коротшими квітконіжками (Ostapko 1995). Визнається в цитованих електронних базах даних (Hassler 1994–2025, Euro+Med Plant Base 2025, POWO 2025), але видовий статус потребує підтвердження.

***Vincetoxicum fuscum* (Hornem.) Endl. [*Vincetoxicum fuscum* (Hornem.) Endl. subsp. *fuscum*] (*Alexitoxicon intermedium* (Taliev) Pobed.; *Alexitoxicon maeoticum* (Kleopow) Pobed.; *Alexitoxicon minus* (K.Koch) Pobed.; *Antitoxicon intermedium* (Taliev) Pobed.; *Antitoxicon maeoticum* (Kleopow) Pobed.; *Antitoxicon minus* (K.Koch) Pobed.; *Asclepias fuscata* Hornem.; *Cynanchum fuscum* (Hornem.) K.Schum., isonym; *Cynanchum fuscum* (Hornem.) Link; *Cynanchum intermedium* Kleopow, non N.E.Br.; *Cynanchum maeoticum* Kleopow; *Cynanchum minus* K.Koch; *Vincetoxicum intermedium* Taliev; *Vincetoxicum maeoticum* (Kleopow) Barbar.; *Vincetoxicum minus* (K.Koch) K.Koch, isonym; *Vincetoxicum minus* (K.Koch) Walp.)**

- У Донецькому Лісостепу, Правобережному (Дніпропетровська область) та Лівобережному (Луганська, Донецька області) Злаково-Лучному Степу, Полиновому Злаковому Степу (Херсонська область), а також у Криму. Раніше для Криму вид наводився як *V. minus* (K.Koch) K.Koch (Privalova 1972). В Україні вид представлений типовим підвидом.

Vincetoxicum hirundinaria Medik.

В Україні вид представлений трьома підвидами:

a. **Vincetoxicum hirundinaria** Medik. subsp. **hirundinaria** (*Alexitoxicon cretaceum* (Pobed.) Pobed.; *Antitoxicum cretaceum* Pobed.; *Antitoxicum laxum* (Bartl.) Pobed.; *Antitoxicum officinale* Pobed.; *Asclepias alba* Gilib., nom. illeg.; *Asclepias alba* Mill.; *Asclepias vincetoxicum* L.; *Cynanchum laxum* Bartl.; *Cynanchum vincetoxicum* (L.) Pers.; *Vincetoxicum cretaceum* (Pobed.) Wissjul.; *Vincetoxicum hirundinaria* Medik. subsp. *cretaceum* (Pobed.) Markgr.; *Vincetoxicum laxum* (Bartl.) K.Koch; *Vincetoxicum officinale* Moench, nom. superfl.)

• По всій Україні, включно з Кримом. Раніше для України ([Wissjulina 1957a](#)) типовий підвид (у ранзі виду) одночасно наводився як *Vincetoxicum cretaceum*, *V. laxum*, *V. officinale*, або як *V. laxum* та *V. hirundinaria* ([Glagoleva 1987](#)). Суттєвих відмінностей між *V. cretaceum* та *V. laxum* немає, а діагностичні ознаки, за якими їх раніше відрізняли (зонтики: 2–6-квіткові, розміщені по 1–2 на кожному квітконосі у *V. cretaceum*, та 5–6-квіткові, розміщені по 2–3 на квітконосі у *V. laxum*) не є достатніми для розрізнення цих видів. Не стабільні (через наявність проміжних варіантів) і такі ознаки, як форма верхівки листків та їх консистенція (довго і гостро-відтягнуті, щільні у *V. laxum* та лише трохи відтягнуті на верхівці, майже шкірясті у *V. cretaceum*) і колір квіток (блідо-жовті у *V. laxum* чи зеленуваті у *V. cretaceum*). Тому виділення їх як окремих видів ([Wissjulina 1957a](#)) чи підвидів ([POWO 2025](#)) не є виправданим.

b. **Vincetoxicum hirundinaria** Medik. subsp. **jailicola** (Juz.) Markgr. (*Alexitoxicon jailicola* (Juz.) Pobed.; *Alexitoxicon tauricum* (Pobed.) Pobed.; *Antitoxicum jailicola* (Juz.) Pobed.; *Antitoxicum tauricum* (Pobed.) Pobed.; *Cynanchum jailicola* (Juz.) Juz.; *Vincetoxicum jailicola* Juz.; *Vincetoxicum laxum* (Bartl.) K.Koch var. *jailicola* (Juz.) Wissjul.; *Vincetoxicum tauricum* Pobed.)

• У Криму; за свідченням В.М. Остапка ([Ostapko 2018](#)) відмічений також на Донецькому кряжі. Видовий/підвидовий статус сумнівний, як і недоведеними (через наявність проміжних форм) є відмінності між *V. jailicola* і *V. tauricum*: листки потовщені, зонтики небагатоквіткові, по 2 на кожному квітконосі; коронка з 5 проміжними зубцями (*V. jailicola*), чи листки шкірясті, зонтики малоквіткові, по 2–3 на кожному квітконосі; коронка без проміжних зубців (*V. tauricum*). А.В. Єна ([Yena 2012](#): 57) вважає, що «ознаки, які приписують *V. jailicola*, неповні і суперечливі», що стало однією з причин включення Б.М. Зефіровим ([Zefirov 1957](#)) *V. jailicola* до синонімів *V. laxum* (у нашому трактуванні типового *V. hirundinaria*). Варіабельними й ненадійними (за свідченнями А.В. Єни та деяких авторів: [Wissjulina 1957a](#), [Zefirov 1957](#)) є діагностичні ознаки *V. tauricum* (консистенція та форма листків, характер росту й галузження стебла, форма віночка, структура суцвіття та листівки), що стало підставою зближувати його з *V. laxum* ([Zefirov 1957](#), [Glagoleva 1987](#)), чи навіть звести в синоніми до останнього ([Wissjulina 1957a](#)).

c. **Vincetoxicum hirundinaria** Medik. subsp. **stepposum** (Pobed.) Markgr. (*Alexitoxicon albobianum* (Kusn.) Pobed.; *Alexitoxicon stepposum* (Pobed.) Pobed.; *Antitoxicum albobianum* (Kusn.) Pobed.; *Antitoxicum officinale* Moench var. *stepposum* (Pobed.) Serg.; *Antitoxicum stepposum* Pobed.; *Cynanchum albobianum* Kusn.; *Cynanchum stepposum* (Pobed.) Juz.; *Vincetoxicum albobianum* (Kusn.) Kuth., isonym; *Vincetoxicum albobianum* (Kusn.) Pobed.; *Vincetoxicum stepposum* (Pobed.) Á.Löve & D.Löve; *Vincetoxicum stepposum* (Pobed.) Pobed., isonym; *Vincetoxicum stepposum* (Pobed.) Popescu, isonym)

• На півдні Степу та в Криму. Синонімом підвиду є назва виду *V. albobianum* (Kusn.) Pobed., що наводився у попередньому виданні чекліста флори України ([Mosyakin & Fedoronchuk 1999](#)), а також А.В. Єною ([Yena 2012](#)) для Криму. Із проаналізованих онлайн баз даних як окремий вид *V. albobianum* наводиться лише в Euro+Med Plant Base ([2025](#)).

Vincetoxicum juzepczukii (Pobed.) Privalova ex Wissjul. (*Alexitoxicon juzepczukii* (Pobed.) Pobed.; *Antitoxicum juzepczukii* Pobed.; *Cynanchum juzepczukii* (Pobed.) Borhidi, in clavi; *Vincetoxicum juzepczukii* (Pobed.) Markgr., isonym)

• У Криму. Видовий статус потребує підтвердження. Вид визнається в проаналізованих нами онлайн базах даних. Однак, А.В. Єна ([Yena 2012](#)), посилаючись на М.М. Цвельова, який допускав можливість об'єднання виду з кавказьким *V. rehmannii* Boiss., звів назву *V. juzepczukii* в синонім *V. rehmannii*.

Vincetoxicum rossicum (Kleopow) Barbar. (*Antitoxicum rossicum* (Kleopow) Pobed.; *Cynanchum rossicum* (Kleopow) Borhidi; *Cynanchum rossicum* Kleopow; *Vincetoxicum officinale* Moench var. *rossicum* (Kleopow) Grodz.)

- У Лівобережному Лісостепу, Лівобережному Злаково-Лучному Степу (Дніпропетровська та Луганська області), а також дуже рідко на Гологоро-Кременецькому кряжі (Кременецькі гори) (Mosyakin et al. 2017).

Vincetoxicum scandens Sommier & Levier (*Alexitoxicon scandens* (Sommier & Levier) Pobed.; *Antitoxicum scandens* (Sommier & Levier) Pobed.; *Cynanchum scandens* (Sommier & Levier) Kusn.; *Vincetoxicum amplifolium* K.Koch)

- У Лівобережному та Донецькому Лісостепу, Лівобережному Злаково-Лучному Степу, Правобережному Злаковому Степу та в Криму.

Vincetoxicum schmalhausenii (Kusn.) Litv. (*Alexitoxicon schmalhausenii* (Kusn.) Pobed.; *Antitoxicum schmalhausenii* (Kusn.) Pobed.; *Cynanchum schmalhausenii* Kusn.; *Vincetoxicum schmalhausenii* (Kusn.) Stankov, isonym; *Vincetoxicum schmalhausenii* (Kusn.) Markgr., isonym)

- У Криму.

Vincetoxicum svetlanae Ostapko

- У Донецькому Лісостепу (локальний ендемік Донецької височини). За автором виду (Ostapko 2018), від *V. flavum* відрізняється зеленим забарвленням віночка, дрібними голими квітками, однорядним опушенням стебла; від *V. ucrainicum* – зеленим забарвленням віночка, слабшим опушенням стебла, формою листків; від *V. rossicum* – зеленим забарвленням віночка, однорядним опушенням стебла. Видовий статус потребує підтвердження. Не виключено, що це лише одна з гібридних форм, хоча як вид він наводиться у двох цитованих нами базах даних (Hassler 1994–2025, POWO 2025).

Vincetoxicum ucrainicum Ostapko

- У Донецькому Лісостепу; наводиться також для Криму (на основі гербарного зразка, перевизначеного автором виду, що зберігається в гербарії JALT). Описаний із околиць с. Хрестище Краматорського району Донецької області. Від *V. rossicum* відрізняється довшим, дуже витким однорядно опушеним стеблом, значно більшими, серцеподібними біля основи, листками, бурими опушеними квітками, глибше надрізаною коронкою без проміжних зубчиків, вужчим плівчастим придатком пиляка; від *V. maeoticum* (Kleopow) Barbar. (у нашому трактуванні *V. fuscatum*) – довшим, дуже витким однорядно опушеним стеблом, більшими листками, менш опушеними квітками, коронкою без проміжних зубчиків; від *V. scandens* – бурими квітками, глибше надрізаною коронкою, формою поліній та червоного тільця, вужчим плівчастим придатком пиляка (Ostapko 1995). Визнається в проаналізованих електронних базах даних, але видовий статус потребує підтвердження.

Gentianaceae Juss., 1789, nom. cons.

Родина *Gentianaceae* Juss. включає 102 роди (105, за POWO 2025) і близько 1750 видів (Struwe & Albert 2002, Kadereit & Bittich 2015). Це однорічні або багаторічні трави, рідше кущі, дерева або ліани (у тропіках), що поширені в усіх частинах світу, крім Антарктиди, в основному в північній помірній зоні, хоча багато з них також трапляються в субтропічних регіонах і гірських тропіках. В Україні родина *Gentianaceae* представлена сімома родами, що включають 24 види, два з яких потребують підтвердження та чотири підвиди (без типових), з яких один потребує підтвердження.

BLACKSTONIA Huds.

Нечисельний рід, з 4 видами, поширеними в Середземномор'ї та Центральній Європі, і як натуралізовані – в Південній Америці, Австралії та Новій Зеландії. В Україні відомі два види, один з яких потребує підтвердження.

?**Blackstonia acuminata** (W.D.J.Koch & Ziz) Domin [*Blackstonia acuminata* (W.D.J.Koch & Ziz) Domin subsp. *acuminata*] (*Blackstonia perfoliata* (L.) Huds. subsp. *acuminata* (W.D.J.Koch & Ziz) Dostál; *Blackstonia serotina* (W.D.J.Koch ex Rchb.) Beck; *Chlora acuminata* W.D.J.Koch & Ziz; *Chlora perfoliata* (L.) L. var. *acuminata* (W.D.J.Koch & Ziz) Griseb.)

• Наводиться для Закарпаття (Закарпатська рівнина). Можливо є зниклою рослиною (Shyian 2008). Уперше *B. acuminata*, яка зрідка трапляється в Середземномор'ї та в Середній Європі, для території України наведена в праці С. Фодора «Флора Закарпаття» (Fodor 1974). У ній автор вказує вид для околиць с. Вилок (нині Берегівський район), посилаючись на опубліковану в 1933 році роботу чеського ботаніка К. Domin, де цей локалітет серед інших згадується для запропонованої комбінації *B. acuminata* (Koch & Ziz) Domin (1933, Bull. Inter. Acad. Sci. Prag. 34: 25). Надалі, великі флористичні зведення, такі як «Флора европейской части СССР» (Tsvelev 1978), «Определитель высших растений Украины» (Chopyk 1987), «Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist» (Mosyakin & Fedoronchuk 1999), підтверджували наявність цього виду у флорі України. Спеціальні пошуки *B. acuminata* в природі та його гербарних зразків із Закарпаття не були успішними. Аналіз літературних джерел показав, що всі автори так або інакше спираються лише на згадку виду в праці Domin (1933), причому в жодній роботі ні до цієї дати, ні пізніше, *B. acuminata* для території України не наводилася. Сумнівною є й ймовірність знахідки виду в Закарпатті. Так, найближчий ізольований і, натепер, утрачений локалітет *B. acuminata* знаходиться на заході Румунії (Prodan 1939, Țopa 1961) і є крайньою східною точкою поширення виду в Європі. Крім того, представники роду *Blackstonia* є вразливими до зміни гідрологічного режиму й антропогенного впливу. Тож, якщо *B. acuminata* була знайдена в минулому в околицях с. Вилок, то за майже столітню історію цих земель під впливом різних чинників могли відбутися зміни в межах місць виростання виду, які виявилися катастрофічними для нього (Shyian 2008). Тому, враховуючи дані С. Фодора (Fodor 1974), ми вважаємо *B. acuminata* видом, що давно зник з території України.

Blackstonia perfoliata (L.) Huds. [*Blackstonia perfoliata* (L.) Huds. subsp. *perfoliata*] (*Chlora perfoliata* (L.) L.; *Gentiana perfoliata* L.; *Seguiera perfoliata* (L.) Kuntze)

• Вид був відомий з Криму (Південний берег, від м. Алупка до м. Алушта) від XIX століття до 1955 року. Довгий час вважався зниклим (Shyian 2008). Повторні знахідки його були зроблені в 2012 році у межах Байдарської долини (окол. с. Орлине, Бахчисарайського району) (Fatoryga et al. 2013, Shyian 2014) та в 2022 роках в околицях с. Албат Бахчисарайського району (<https://www.inaturalist.org/observations/125360820>).

CENTAURIUM Hill

Близько 25 видів, поширених в Євразії, Північній Африці, Північній Америці; кілька видів натуралізувалися на різних континентах. В Україні – чотири види та три підвиди (без типових).

Centaurium erythraea Rafn

В Україні вид представлений двома підвидами:

a. **Centaurium erythraea** Rafn subsp. **erythraea** (*Centaurium erythraea* Rafn subsp. *austriacum* (Ronniger ex Fritsch) Kožuharov & A.V.Petrova; *Centaurium erythraea* Rafn subsp. *austriacum* (Ronniger ex Fritsch) Holub, comb. superfl.; *Centaurium minus* Moench; *Centaurium minus* Moench subsp. *austriacum* (Ronniger ex Fritsch) O.Schwarz; *Centaurium minus* Moench var. *austriacum* (Ronniger ex Fritsch) Soó; *Centaurium umbellatum* Gilib. ex Beck, nom. superfl.; *Erythraea centaurium* (L.) Pers.; *Gentiana centaurium* L.)

• По всій Україні, нерідко. У Карпатах трапляється до нижнього лісового поясу. Раніше для України (Wissjulina 1957b) таксон наводився під назвою *Centaurium minus* Moench.

b. **Centaurium erythraea** Rafn subsp. **turcicum** (Velen.) Melderis (*Centaurium minus* Moench subsp. *turcicum* (Velen.) Soó; *Centaurium turcicum* (Velen.) Bornm.; *Centaurium umbellatum* Gilib. var. *turcicum* (Velen.) Stoj. Stef. & Kitan.; *Erythraea turcica* Velen.)

• У Північному Причорномор'ї, Приазов'ї та в Криму. У чеклісті флори України (Mosyakin & Fedoronchuk 1999) назва *Centaurium turcicum* помилково синонімізується з *C. anatolicum* (K.Koch) Tzvelev (остання назва вважається синонімом типового виду *C. pulchellum* (Sw.) Hayek ex Hand.-Mazz., Stadlm., Janch. & Faltis).

Centaurium littorale (Turner) Gilmour (*Chironia littoralis* Turner)

В Україні вид представлений двома підвидами:

a. ?**Centaurium littorale** (Turner) Gilmour subsp. **littorale** (*Centaurium vulgare* Rafn, nom. illeg.)

• Західно-північноєвропейський (атлантичний) вид/підвид. Наводиться для України (Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko et al. 2022, POWO 2025), але його наявність в Україні потребує підтвердження.

b. **Centaurium littorale** (Turner) Gilmour subsp. **uliginosum** (Waldst. & Kit.) Rothm. ex Melderis (*Centaurium uliginosum* (Waldst. & Kit.) Fritsch; *Centaurium uliginosum* (Waldst. & Kit.) G.Beck ex Ronn, comb. superfl.; *Centaurium vulgare* Rafn subsp. *uliginosum* (Waldst. & Kit.) Soó; *Erythraea uliginosa* Waldst. & Kit.)

• Майже по всій Україні, але переважно на Лівобережжі.

Centaurium pulchellum (Sw.) Hayek ex Hand.-Mazz., Stadlm., Janch. & Faltis [*Centaurium pulchellum* (Sw.) Hayek ex Hand.-Mazz., Stadlm., Janch. & Faltis subsp. *pulchellum*] (*Centaurium anatolicum* (K.Koch) Tzvelev; *Chironia centaurium* (L.) F.W.Schmidt var. *pulchella* (Sw.) DC.; *Chironia pulchella* (Sw.) Willd.; *Cicendia pulchella* Griseb.; *Erythraea anatolica* K.Koch; *Erythraea centaurium* (L.) Pers. subsp. *pulchella* (Sw.) Hook.f.; *Erythraea pulchella* (Sw.) Hornem., nom. illeg.; *Erythraea ramosissima* Pers., nom. illeg.; *Erythraea ramosissima* var. *pulchella* (Sw.) Griseb.; *Gentiana pulchella* Sw.)

• Зрідка по всій Україні, крім гірських районів і Полинового Степу, а також у Криму (північна та центральна степова частина, передгір'я та Південний берег Криму). Синонімом типового *C. pulchellum* є назва виду *C. anatolicum*, що наводився в чеклісті флори України (Mosyakin & Fedoronchuk 1999) як окремий вид. У степовій, лісостеповій частинах України, а також на півдні Криму крім типового різновиду поширений також різновид **C. pulchellum** var. **altaicum** (Griseb.) Cufod. який, на нашу думку, краще приймати в ранзі підвиду. Раніше (Wissjulina 1957b, Chopyk 1987) вид наводився під назвою *Centaurium meyeri* (Bunge) Druce (= *C. pulchellum* (Sw.) Hayek ex Hand.-Mazz., Stadlm., Janch. & Faltis subsp. *meyeri* (Bunge) Tzvelev; = *C. pulchellum* var. *meyeri* (Bunge) Omer; = *Erythraea meyeri* Bunge). Нещодавно *C. pulchellum* був виявлений на північній межі ареалу, у Кіровоградській області (Новоукраїнський район, Войнівський заказник, р. Плетений Ташлик), де рослини виростили у періодично затоплюваній прибережній смузі: «...вис. 131 м, 48.3799° пн.ш., 31.49289° сх.д., 23 червня 2021 р., колектор К. Лавріненко» (Moysiienko et al. 2023). Слід відмітити, що цей білокрітковий різновид/підвид не рідкість у гербарних колекціях, і його вищещитована знахідка є лише однією серед чисельних точок у південно-східній частині материкової України. Зокрема, В.П. Коломійчук неодноразово збирав *C. pulchellum* у Приазов'ї (KW), але в Криму він трапляється дуже рідко на відкритих засолених луках і по берегах водойм.

Centaurium tenuiflorum (Hoffmanns. & Link) Fritsch

В Україні вид представлений двома підвидами:

a. ?**Centaurium tenuiflorum** (Hoffmanns. & Link) Fritsch subsp. **acutiflorum** (Schott) Zeltner (*Centaurium acutiflorum* (Schott) Druce; *Centaurium tenuiflorum* (Hoffmanns. & Link) Fritsch var. *acutiflorum* (Schott) Zeltner; *Erythraea acutiflora* Schott).

• Наводиться для чорноморського узбережжя Криму (POWO 2025), але, ймовірно, помилково. Підвид описаний із західної частини Середземномор'я, де поширений по узбережжю Іспанії та на о. Сардинія. Уперше його для Криму навів К. Jacobsen у «Flora of Turkey» (Jacobsen 1978). Але серед досліджених нами екземплярів з Криму *C. tenuiflorum* subsp. *acutiflorum* не виявлений й в Україні трапляється, мабуть, лише типовий підвид.

b. **Centaurium tenuiflorum** (Hoffmanns. & Link) Fritsch subsp. **tenuiflorum** (*Centaurium pulchellum* (Sw.) Hayek ex Hand.-Mazz., Stadlm., Janch. & Faltis subsp. *tenuiflorum* (Hoffmanns. & Link) Maire)

• У Криму, де зрідка трапляється на вологих прибережних пісках.

GENTIANA L.

Близько 370 видів (342 за POWO 2025), поширених по всьому світу, крім африканських регіонів південніше Сахари. Центром видового різноманіття є Китай (близько 250 видів), де дотепер описують нові види і різновиди роду (Struwe & Albert 2002, Kadereit & Bittrich 2015, Favre et al. 2020). Вважається, що крім основного Тибето-Гімалайського центру різноманіття роду, вторинними центрами є гори Європи та Північна Америка (Struwe & Albert 2002, Favre et al. 2020). Декілька ендемічних видів трапляються також на вершинах тропічних гірських хребтів, зокрема в Центральній і

Південній Америці, північно-західній Африці, а також у південно-східній Азії та Австралії. В Україні представлений 11 видами, з яких один є гібридогенним (*G. × charpentieri*) і потребує підтвердження.

Gentiana acaulis L. [*Gentiana acaulis* L. subsp. *acaulis*] (*Ciminalis acaulis* (L.) Borkh.; *Ericala acaulis* (L.) A.Löve & D.Löve; *Gentiana excisa* C.Presl; *Gentiana kochiana* Perr. & Songeon)

- У Карпатах: альпійський та субальпійський пояси (Чорногора, Свидовець, Мармароські Альпи, Чивчино-Гринявські гори, Горгани, Східні Бескиди й низькі полонини) і дуже рідко на галявинах лісового поясу. В Українських Карпатах зрідка трапляється альбінос, білокріткова форма – *G. acaulis* L. f. *alba* S.Redžić. Зокрема, така форма відома з гори Шешул, а в 2024 вона була зафіксована також на горі Крачунеска (<https://www.inaturalist.org/observations/223535188>). Охороняється як рідкісний вид ([The list 2021](#)).

Gentiana asclepiadea L. (*Coilantha asclepiadea* G.Don; *Dasystephana asclepiadea* (L.) Borkh.; *Pneumonanthe asclepiadea* (L.) F.W.Schmidt)

- У Карпатах до високогір'я і на Розточчі (наводиться для околиць м. Львів). Іноді трапляється білокріткова форма *G. asclepiadea* L. f. *albiflora* Murr. ex Hegi, яка була виявлена, зокрема, в Мармароських Альпах.

?**Gentiana × charpentieri** E.Thomas ex Hegetschw. [*Gentiana lutea* L. × *Gentiana punctata* L.] (*Gentiana × doerfleri* Ronniger)

- Наводиться для України ([Mosyakin & Fedoronchuk 1999](#), [POWO 2025](#)), але потребує підтвердження. На сьогодні документальних даних про поширення цього гібриду в Українських Карпатах немає, але ймовірність його можливої знахідки висока.

Gentiana cruciata L. (*Dasystephana cruciata* (L.) Zuev; *Ericala cruciata* G.Don; *Gentianusa cruciata* (L.) Pohl; *Hippion cruciatum* F.W.Schmidt; *Pneumonanthe cruciata* (L.) Zuev; *Tretorrhiza cruciata* Delarbre)

- У лісових районах і Лісостепу, у Криму й Карпатах (до субальпійського поясу), зрідка. Одним із факторів відносно рідкісного поширення виду є те, що його місця виростання розоряються. Однак там, де на деякий час не буде активного землеробства, вид може поновитися самостійно.

Gentiana laciniata Kit. & Kanitz (*Gentiana pyrenaica* auct., non L.; *Gentiana pyrenaica* L. var. *laciniata* (Kit. ex Kanitz) Jáv.)

- У Карпатах (високогір'я: Чорногора, Свидовець, Чивчино-Гринявські гори). Охороняється як рідкісний вид ([The list 2021](#)).

Gentiana lutea L. [*Gentiana lutea* L. subsp. *lutea*]

- У Карпатах (високогір'я: хребти Чорногора, Свидовець, Горгани, Мармароські Альпи, Полонина Боржава). В Україні таксон представлений типовим підвидом. Охороняється як вразливий вид ([The list 2021](#)).

Gentiana nivalis L. (*Calathiana nivalis* (L.) Delarbre)

- У Карпатах, відома лише одна популяція (хребет Свидовець, гора Близниця) ([Shyian & Dzhus 2005](#)). Охороняється як зникаючий вид ([The list 2021](#)).

Gentiana pneumonanthe L. (*Dasystephana pneumonanthe* (L.) Sojak; *Pneumonanthe vulgaris* F.W.Schmidt)

- Майже по всій Україні; у Криму – відсутній. Крім типової, в Україні трапляються ще три форми: *G. pneumonanthe* L. f. *diffusa* Griseb., *G. pneumonanthe* f. *latifolia* Scholler і *G. pneumonanthe* f. *minor* Brot. Форму f. *diffusa* вирізняють стебла до 60–70 см заввишки, що інтенсивно галузяться від середини стебла, а f. *latifolia* має міцне стебло до 60 (65) см заввишки й еліптично-ланцетні листки при основі стебла 3–4 см завширшки, з 3–5 жилками. Обидві наведені форми поширені на Поліссі на багатих гумусом ґрунтах. У той же час f. *minor*, яка зрідка трапляється на болотистих луках й у передгір'ї Карпат до 400 м н. р. м., має тонкі стебла 4–15 (20) см заввишки, а суцвіття зазвичай – 1 (3)-кріткове ([Shyian 2014](#)).

Gentiana punctata L.

- У Карпатах (високогірні луки на криволіссі: Чорногора, Свидовець, Горгани, Мармароські Альпи, Чивчино-Гринявські гори: масив Гнетеса-Команова, гора Сулігул) ([Shyian & Chorney 2009](#)).

Gentiana utriculosa L. (*Gentiana bucovinensis* Herbach; *Hippion utriculosum* (L.) F.W.Schmidt)

- У Карпатах. Наводиться для Буковинських Карпат і нещодавно підтверджено також для Чивчино-Гринявських гір (околиці сіл Сарата і Селятин Путильського району Чернівецької області)

(Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Chorney & Shiyan 2009, Chorney et al. 2010, Chopyk & Fedoronchuk 2015). Охороняється як зникаючий вид (The list 2021).

Gentiana verna L. [**Gentiana verna** L. subsp. **verna**] (*Calathiana verna* (L.) Holub)

- Аркто-альпійський вид, відомий в Україні з околиць смт Ясіня Рахівського району Закарпатської області (Zyman & Vainagiy 1991, Chopyk & Fedoronchuk 2015). За гербарними зразками В. Дзедушицького (1861 рік) та С. Турчеї (1878 рік) вид був поширений на хребті Червоний Верх (Східні Бескиди й низькі полонини в межах Львівської області), але ці локалітети давно втрачені. Охороняється як зникаючий вид (The list 2021).

- Для України (Карпати) помилково наводився ще один білокрітковий вид – *Gentiana frigida* Haenke (Hassler 1994–2025, Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Chopyk & Fedoronchuk 2015, Euro+Med Plant Base 2025, POWO 2025). Дослідження показали, що цей вид в Українських Карпатах відсутній. Наразі єдиним білокрітковим тирличем в Україні є форма *G. acaulis* L. f. *alba* S.Redžić.

- У багатьох авторитетних літературних джерелах для України (Карпат) наводиться *Gentiana clusii* Perr. & Sonch. [G. clusii Perr. & Sonch. subsp. clusii] (= *Ciminalis clusii* (E. P. Perr. & Sonch.) Holub). Вид морфологічно дуже близький до *G. acaulis*, однак чітко відрізняється за екологією: рослини *G. clusii* виростають на сухих, добре прогрітих вапнякових ґрунтах, тоді як *G. acaulis* – на бідних кам'янистих. Через їх високу морфологічну подібність є численні випадки помилкового визначення цих видів. *Gentiana clusii* – типовий піренейсько-альпійський вид, східна межа ареалу якого проходить на півдні по Балканах (відомий в Динарських Альпах у Хорватії) та Апусенах (Західні Карпати), а на півночі – у Татрах (причому в Польщі вид відомий лише з одного локалітету, а всі інші знаходяться у Словаччині). Сучасні дослідження вказують на те, що «татранський» і «апусенський» осередки виду – це приклади його ізольованих анклавів (Bartók et al. 2015). На сьогодні румунські дослідники не підтвердили знаходження *G. clusii* в Південних Карпатах, як і немає жодних доказів про поширення виду в Східних Карпатах. Всі гербарні зразки про наявність *G. clusii* в Українських Карпатах є результатом їх неправильного визначення і стосуються *G. acaulis*.

- Крім вищенаведених видів для Криму раніше наводився ще один вид – *Gentiana septemfida* Pall. (Yena 2012), але за дуже давніми відомостями Х. Стевена 1857 року, який повідомляв про знахідку цього виду П. Палласом з гори Чатирдаг. З тих пір цей малоазійсько-ірано-туранський вид ніким більше для Криму не наводився. Можливо на XVIII століття це був єдиний рефугіум виду в Криму і на сьогодні він зник.

GENTIANELLA Moench

Рід *Gentianella* Moench виділений на базі підроду *Gentianella* роду *Gentiana* L. Налічує близько 250 (306 за POWO 2025) видів, поширених в Євразії, північно-західній Африці, Австралії, Новій Зеландії та в Південній Америці, де зосереджене найбільше різноманіття, близько 170 видів (Greimler et al. 2011, Kadereit & Bittrich 2015). За молекулярно-філогенетичними даними (ITS) рід *Gentianella* є монофілетичною групою (Von Hagen & Kadereit 2001), що включає переважно одно- або дворічні рослини, які відрізняються від типових видів *Gentiana* відсутністю перетинок між лопатями чашечки. Найближчими до *Gentianella* є роди *Gentianopsis* Ma, *Comastoma* Toyokuni, *Lomatogonium* A.Braun і *Swertia* L. В Україні рід *Gentianella* представлений трьома видами.

Gentianella amarella (L.) Börner [**Gentianella amarella** (L.) Börner subsp. **amarella**] (*Amarella quinquefida* Gilib., nom. illeg.; *Gentiana amarella* L.; *Gentiana axillaris* Rchb.; *Gentiana lingulata* C.Agardh; *Gentianella amarella* (L.) Börner subsp. *lingulata* (C.Agardh) Holub; *Gentianella axillaris* (F.W.Schmidt) Á.Löve & D.Löve; *Gentianella lingulata* (C.Agardh) N.M.Pritch.)

- У Карпатах (до субальпійського поясу), на Розточчі, Поліссі (південь), у Лісостепу та в Гірському і Південному Криму. Із численних підвидів, які нині виділяються в межах виду, в Україні представлений типовий підвид. Раніше для України вид одночасно визначався як *G. axillaris* (F.W.Schmidt) Murb. (із неправильним цитуванням авторської комбінації) і *G. lingulata* (Wissjulina 1957b), або як *G. amarella* і *G. lingulata* (Chopyk 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999). Але ознаки, за якими розрізняли ці види, не є діагностичними і мінливі (забарвлення віночка, розміри й кількість вузлів стебла, форма середніх і верхніх листків, форма зубців чашечки).

Gentianella praecox (A.Kern. & Jos.Kern.) Dostál ex E.Mayer (*Gentiana carpatica* Wettst., nom. illeg.; *Gentiana germanica* Willd. subsp. *carpatica* (Beck) Hayek; *Gentiana*

germanica Willd. var. *carpatica* Beck; *Gentiana praecox* A.Kern. & Jos.Kern. var. *carpatica* (Beck) Braun-Blanq.; *Gentianella carpatica* (Beck) Börner)

• У Карпатах (субальпійський пояс). Раніше для Карпат ([Wissjulina 1957b](#)) вид наводився під нелегітимною назвою *Gentiana carpatica* Wettst. ([Fedoronchuk et al. 2004](#)). У базі даних POWO ([2025](#)) з незрозумілих причин вид для України не наводиться.

Gentianella lutescens (Velen.) Holub [*Gentianella lutescens* (Velen.) Holub subsp. *lutescens*] (*Gentiana lutescens* Velen.; *Gentiana praecox* auct., non A.Kern. & Jos.Kern.; *Gentianella austriaca* (A.Kern. & Jos.Kern.) Holub subsp. *praecox* (A.Kern. & Jos.Kern.) Holub)

• У Карпатах (на луках гірського лісового й субальпійського поясів). Раніше для Карпат ([Wissjulina 1957b](#)) вид наводився під помилковою назвою *Gentiana praecox* A.Kern. & Jos.Kern.

GENTIANOPSIS Ma

Рід *Gentianopsis* включає 24 види (18 видів за [POWO 2025](#)), поширених у помірних широтах й у горах Північної Америки та Євразії ([Struwe & Albert 2002](#), [Kadereit & Bittrich 2015](#)). Враховуючи особливості морфології та анатомії квітки, яка істотно відрізняється від інших представників *Gentiana/Gentianella*, рід виокремлений Ма ([1951](#)) на основі секції *Crossopetalum* Froel. роду *Gentiana*. В Україні один вид.

Gentianopsis ciliata (L.) Ma (*Gentiana ciliata* L.)

• У Карпатах та на Розточчі; у західній частині Лісостепу вважається зниклим ([Shyian 2014](#)).

SCHENKIA Griseb.

Невеликий за обсягом рід (5 видів), повторно виділений з поліфілетичного роду *Centaurium* Hill на основі молекулярно-філогенетичних даних ([Mansion 2004](#)). Представники роду поширені головним чином у Середземномор'ї та на Близькому Сході, а також в Австралії та Океанії (Нова Каледонія та Гаваї). В Україні рід представлений одним видом.

Schenkia spicata (L.) G.Mans. (*Centaurium spicatum* (L.) Druce, comb. supefl.; *Centaurium spicatum* (L.) Fritsch; *Chironia spicata* (L.) Willd.; *Erythraea spicata* (L.) Pers.; *Gentiana spicata* L.)

• Зрідка на півдні Степу та в Криму. Раніше вид для України визначався як *Centaurium spicatum* (L.) Fritsch. Крім типового різновиду var. *spicata* розрізняються ще два різновиди: *Schenkia spicata* var. *ramosissima* (Artemczuk) Shyian (= *Erythraea spicata* (L.) Pers. var. *ramosissima* Artemczuk) та *S. spicata* var. *tamanica* (Artemczuk) Shyian (= *Erythraea spicata* var. *tamanica* Artemczuk) ([Shyian 2014](#)).

SWERTIA L.

Рід *Swertia* включає близько 135 видів поширених в Європі (3 види), Африці (30 видів), на Мадагаскарі (1 вид), у Північній Америці (1 вид) та в Азії (100 видів). Центром видового різноманіття роду вважається Китайсько-Гімалайський регіон. Результати останніх філогенетичних досліджень показують, що *Swertia* є високопарафілетичним родом, тому встановлення його меж на основі сучасних молекулярних досліджень тривають ([Chassot et al. 2001](#), [Struwe & Albert 2002](#), [Joshi 2011](#)). В Україні рід *Swertia* представлений двома видами та одним підвидом, крім типового.

Swertia perennis L.

В Україні вид представлений двома підвидами/різновидами, які нерідко розглядаються у складі одного виду *S. perennis*, що охороняється як вразливий вид ([The list 2021](#)):

a. **Swertia perennis** L. subsp. **alpestris** (Baumg. ex Fuss) Simonk. [*Swertia perennis* L. var. **alpestris** (Baumg. ex Fuss) Sagorski & Gus. Schneider] (*Swertia alpestris* Baumg.; *Swertia perennis* L. subsp. *alpestris* (Baumg. ex Fuss) Domin & Podp., isonym; *Swertia perennis* L. var. *alpestris* (Baumg.) Kožuharov & A.V.Petrova)

• У Карпатах (Свидовець (гора Близниця), Чорногора, Чивчино-Гринявські гори, Мармароські Альпи) ([Chopyk & Fedoronchuk 2015](#)). Від типового підвиду/різновиду дещо відрізняється лише незначними морфологічними ознаками: меншою кількістю стеблових міжвузлів (2–4 (5), а не 5–8),

наявністю при основі суцвіття 1–3 (4) чергових листків, рідко два найвищих – супротивні (у типового при основі суцвіття 2–6 пар супротивних листків).

b. *Swertia perennis* L. subsp. *perennis* [*Swertia perennis* L. var. *perennis*]

• Мале Полісся, північно-західне Поділля; раніше наводився також для Розточчя, але на сьогодні підвид там зник.

***Swertia punctata* Baumg.**

• У Карпатах (Чорногора). На сьогодні підтверджені гербарними матеріалами залишаються лише місце виростання з Чорногірського масиву: урочище «Кізі Улоги» (KW 00102206; LW s.n., LE s.n.), г. Піп Іван Чорногірський (KBR 04862), окол. озера Беребенескул (KBR 4862), полонини Погорілець (KBR 00833, KBR 00834, CHER, s.n.) і Шешулька (CHER, s.n.). У 2020 році М. Бурлакою (усне повідомлення та фотоматеріали) вид було знайдено в межах гірського масиву Чивчино-Гринявських гір. Варто зазначити, що першими відомими зборами *S. punctata* з Українських Карпат були матеріали М. Hirschfeld 1927 року (KW 00102206; LW s.n., LE s.n.), тоді як найпізнішими є збори І. Чорнея, В. Буджака і А. Токарюк 2007 року, що зберігаються в гербарії Чернівецького національного університету (CHER, s.n.). Дослідники, які безпосередньо вивчають вид в природі, констатують малочисельність сучасних популяцій виду.

Для території України *S. punctata* вперше наведена А.І. Барбаричем в опрацюванні родини *Gentianaceae* для «Визначника рослин УРСР» (Barbarych 1950). Пізніше, врахувавши матеріали польських і румунських дослідників, О.Д. Вісюліна включила вид до «Флори УРСР» (Wissjulina 1957b), навівши, ймовірно за літературними даними, два локалітети для Українських Карпат: Карпати Покутські (В. Шафер) і Буковина (Ю. Продан). Не дивлячись на те, що і А.І. Барбарич у «Визначнику Українських Карпат» (Barbarych 1977), і монограф роду В.В. Письяюкова у «Флорі Европейской части СССР» (Pisjaukova 1978) наводять *S. punctata* для України, вид тривалий час залишався поза увагою. Причиною цьому, ймовірно, слугувала авторитетна праця В.І. Чопика «Високогірна флора Українських Карпат», у якій автор на основі власних досліджень пише: «Вказівка у «Флорі УРСР» (1957) про зростання у нас у високогір'ї *S. punctata* Baumg., ймовірно, помилкова, оскільки останній вид відомий лише від Роднянських гір в Румунії далі на південь до Балканського півострова» (Chopyk 1976: 93). Дотримуючись цієї думки в інших своїх публікаціях, В.І. Чопик, наприклад, в «Определителе высших растений Украины» (Chopyk 1987) навіть не згадує про цей вид. І лише через десятиліття *S. punctata* наводиться для України в номенклатурному списку судинних рослин (Mosyakin & Fedoronchuk 1999) та деяких інших публікаціях (Shyian 2013).

За описом, *S. punctata* відрізняється від *S. perennis* черговістю листків на стеблі, жовтим забарвленням віночка з чорнофіолетовими плямочками (у рослин *S. perennis* віночок бруднофіолетовий, із темними плямочками), довшими торочками по краю нектароносної ямочки, у 4–5 разів довшими за їхній діаметр (у *S. perennis* нектароносні ямочки по краю з торочками, які лише трохи перевищують їхній діаметр).

Rubiaceae Juss. 1789, nom. cons.

(incl. *Theligonaceae* Dumort., nom. cons.)

Родина *Rubiaceae* (з включенням до її складу родини *Theligonaceae*), є найчисельнішою за кількістю видів порядку *Gentianales* (*Apocynaceae*, *Gentianaceae*, *Rubiaceae*), яка охоплює від 500 до 800 родів (Bremer 1996, Wikström et al. 2015) та від понад 13 000 (Davis et al. 2009, POWO 2025) до понад 14 000 видів. Це четверта за чисельністю видів родина покритонасінних, що поступається лише *Orchidaceae* Juss. (25 158 видів і 830 родів: Cribb & Govaerts 2005, Govaerts et al. 2020), *Asteraceae* Bercht. & J.Presl (23 000–30 000 видів, 1535–1700 родів: Bremer 1994, Funk et al. 2005) і *Fabaceae* Lindl. (*Leguminosae* Juss.) (19 350 видів, 727 родів: Lewis et al. 2005). Представники *Rubiaceae* поширені в усіх регіонах світу; декілька видів трапляються також у приполярних районах Арктики та Антарктики (Davis & Bridson 2007), але в основному вони зосереджені у тропіках і субтропіках, де представлені переважно деревними рослинами, і лише невелика кількість родів – у помірних широтах. *Rubiaceae* є сестринською родиною до решти двох родин порядку *Gentianales* (Bremer 1996, Wikström et al. 2015, Razafimandimbison & Rydin 2024) і за сучасною класифікацією поділяється на чотири підродини: *Rubioideae*, *Cinchonoideae*, *Antirheoideae* та *Ixoroideae* (Robbrecht 1978, 1993) та 42 триби (Robbrecht & Manen 2006, Soza & Olmstead

2010, Yang *et al.* 2016). Найчисельнішим за кількістю видів у родині *Rubiaceae* є рід *Psychotria* L. (1834 видів), третій за величиною серед покритонасінних; більшість же родів мають менше 10 видів, а 211 є монотипними (Davis *et al.* 2009). Для *Rubiaceae* характерний широкий діапазон біоморф (від трав'яних рослин до ліан і невисоких дерев) та високий рівень ендемізму. На сьогодні опубліковано багато результатів молекулярно-філогенетичних досліджень, присвячених основним класам *Rubiaceae* та їх спорідненості. Більшість філогенетичних реконструкцій родини стосуються трьох підродин: *Rubioideae*, *Cinchonoideae* та *Ixoroideae* (Bremer *et al.* 1999, Bremer & Eriksson 2009, Davis *et al.* 2009, Rydin *et al.* 2009, Kainulainen *et al.* 2013, Mouly *et al.* 2014, та ін.). В Україні родина *Rubiaceae* представлена дев'ятьма родами та 65 видами (разом з гібридогенними) та п'ятьма підвидами (без типових).

ASPERULA L.

Понад 90 видів, поширених переважно у Середземномор'ї. Раніше до роду *Asperula* включали близько 200 видів, але нещодавно (Del Guacchio & Caputo 2020) із його складу було виокремлено роди *Cynanchica* P.Caputo & Del Guacchio (напівкущики з дерев'янистим, розгалуженим коревидом) і *Hexaphylla* (Klokov) P.Caputo & Del Guacchio (багаторічні, цілком голі рослини з потовщеним дерев'янистим каудексом і дуже численними, густо улисненими низенькими стеблами) і кількість видів зменшилася удвічі. В Україні три види.

Asperula arvensis L. (*Galium arvense* (L.) F.Herm.)

- У Правобережному Лісостепу (зрідка, як занесена рослина), і досить звичайно в Передгірному й Гірському Криму.

Asperula taurina L. (*Asperula caucasica* Pobed.; *Asperula propinqua* Pobed.; *Asperula taurina* L. subsp. *caucasica* (Pobed.) Ehrend.)

- У Гірському Криму, рідко. Варіює за опушенням листків, морфометричними параметрами квіток, забарвленням пиляків. «Кавказькі» рослини з густішим опушенням на листках, коротшими лопатями віночка й коротшими нитками тичинок, ніж у типовій форми *A. taurina*, Є.Г. Победімовою (Pobedimova 1958) були описані як *A. caucasica* Pobed. «Кримські» рослини з трохи коротшим віночком, 8–9 мм завдовжки (у типовій *A. taurina* 10–12 мм) і вужчими листками, 10–20 мм завширшки (у типовій *A. taurina* 10–30 мм) описані як *A. propinqua* Pobed. Проте М.В. Клоков (Klokov 1961) відмічає, що не зміг відрізнити кримські екземпляри від екземплярів з Анапського району Краснодарського краю, зібраних М.І. Котовим. З іншого боку, Є.Г. Победімова (Pobedimova 1958) вказує *A. caucasica*, хоч не без деякого сумніву, також і для Криму.

Asperula tinctoria L. [*Asperula tinctoria* L. subsp. *tinctoria*] (*Asperula triandra* Gilib., nom. illeg.; *Galium tinctorium* (L.) Scop., nom. illeg.)

- У Карпатах, на Розточчі-Опіллі, Поліссі та в Лісостепу; у Криму вид відсутній. А.В. Єна (Yena 2012) наводить його помилково й до того ж з неправильним цитуванням авторства, як *Galium tinctorium* L., який є північноамериканським видом. *Asperula tinctoria* L. (1753, Sp. Pl.: 104) і *Galium tinctorim* L. (1753, Sp. Pl.: 105) – різні види, тому неправильно вважати назву *Asperula tinctoria* L. синонімом *Galium tinctorim* L., як це прийнято у вітчизняній літературі (Pobedimova 1958, 1978, Kotov 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999). В Україні вид представлений типовим підвидом, який раніше (Pobedimova 1978, Kotov 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko *et al.* 2022) цитувався під нелегітимною назвою *Galium tinctorium* (L.) Scop. У базі даних Hassler (1994–2025) наводиться у складі роду *Cynanchica* P.Caputo & Del Guacchio (як *C. tinctoria* (L.) Fourt.). Є неправильне розуміння цих видів і в онлайн базі даних Euro+Med Plant Base (2025).

CRUCIANELLA L.

Понад 30 (31 за POWO 2025) видів, поширених від Іспанії до Кавказу, Малої та Західної Азії, Аравійського півострова та Середньої Азії. В Україні достовірно відомі два види.

Crucianella angustifolia L. (*Crucianella oxyloba* Janka)

- На гірських схилах у південній частині Криму, нерідко. Рослини варіюють за опушенням і розмірами окремих частин органів. Раніше в літературі (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987) вид

наводився як *Crucianella oxyloba* Janka. За М.В. Клоковим (Klokov 1961) типовий західносередземноморський вид *C. angustifolia* L. відрізняється від «кримських» рослин *C. oxyloba*, описаних із південної частини Угорщини, шерстистим під суцвіттям стеблом, дещо коротшими листками, ширшим і нерідко довшим суцвіттям, коротшими й удвічі ширшими приквітковими листками, коротшими віночками з товстішою трубкою, дещо довшими напівплодиками. Усі ці ознаки є лише кількісними параметрами й не можуть слугувати надійними критеріями видового рангу.

Crucianella latifolia L. (*Crucianella catellata* Klokov; *Crucianella latifolia* L. var. *erectiuscula* DC.; *Crucianella monspeliaca* L.)

• У західній частині Південного берега Криму. Раніше вид наводився під назвою *Crucianella catellata* Klokov (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999). Варіює за кількістю і формою листків у кільцях, що стало причиною опису різних видів: від чотирьохчлених кілець з ланцетними листками (*C. latifolia* L.), чотирьох–шестичлених кілець з листками від яйцеподібних або довгастоланцетних (нижніх) до вузьколінійних (*C. catellata*), до п'яти–шестичлених кілець з верхніми лінійними листками (*C. monspeliaca*).

Для України також вказувався малоазійсько-ірано-туранський вид *Crucianella gilanica* Trin. (Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko et al. 2022), що потребує додаткового підтвердження.

CRUCIATA Mill.

Близько 10 (8, за POWO 2025) видів, поширених в Євразії. Рід виділений на основі секції *Cruciatae* DC. роду *Galium* L., як дуже морфологічно відокремленої групи. Від роду *Galium* відрізняється полігамією – наявністю у рослин чоловічих і двостатевих квіток (причому, двостатевих квіток менше, ніж тичинкових). Ще однією характерною рисою *Cruciata* є жовтувато-зеленуваті віночки квіток і завжди чотирилистчкові кільця. В Україні рід представлений п'ятьма видами.

Cruciata articulata (L.) Ehrend. (*Galium articulatum* (L.) Roem. & Schult., nom. illeg.; *Galium cordatum* (Pers.) Roem. & Schult.; *Valantia articulata* L.; *Valantia muralis* M.Bieb; *Valantia pusilla* Steven)

• У Криму (Керченський півострів). Габітуально своєрідний вид, який легко відрізняється від інших видів роду широкими серцеподібними листками, що налягають один на одного та відгинаються донизу при плодах.

Cruciata glabra (L.) Opiz [***Cruciata glabra*** (L.) Opiz subsp. ***glabra***] (*Cruciata glabra* Mill.; *Cruciata verna* (Scop.) Gutermann & Ehrend.; *Galium bauhini* Roem. & Schult.; *Galium bauhini* Roem. & Schult. var. *scopolianum* Besser; *Galium verum* Scop.; *Galium verum* Scop. var. *bauhini* (Roem. & Schult.) DC.; *Valantia glabra* L.; *Valantia scopolii* Besser)

• У Карпатах, на Розточчі, Поліссі та в Лісостепу. А.В. Єна (Yena 2012) наводить також для Криму, що мало ймовірно. Морфологічно мінливий вид, представлений в Україні типовим підвидом. Особливо варіюють форма листків та характер опушення листків і стебла. Раніше вид приймався за *Galium verum* Scop. (Klokov 1961).

Cruciata laevipes Opiz [***Cruciata laevipes*** Opiz subsp. ***laevipes***] (*Galium cruciata* (L.) Scop.; *Valantia cruciata* L.; *Valantia hirsuta* Gilib., nom. illeg.)

• На більшій частині території України, крім Степу, а також у Криму, хоча А.В. Єна (Yena 2012) для Криму не наводить. В Україні вид представлений типовим підвидом. Раніше він наводився як *Galium cruciata* (L.) Scop. (Klokov 1961). Добре відрізняється від інших видів дуже розставленими міжвузлями та стеблами, опушеними відстовбурченими довгими волосками, що нерідко перевищують діаметр самого стебла. Найпоширеніший вид роду, ареал якого простягається від Піренейського півострова до Ірану і Малої Азії (Jelenevsky & Kuranova 2000).

Cruciata pedemontana (Bellardi) Ehrend. [***Cruciata pedemontana*** (Bellardi) Ehrend. var. ***pedemontana***] (*Galium pedemontanum* (Bellardi) All.; *Valantia pedemontana* Bellardi)

• На півдні Степу (рідко), у Гірському Криму (частіше) та на Керченському півострові, де представлений типовим різновидом. Наводиться також для Вулканічних Карпат (Chopyk & Fedoronchuk 2015) під назвою *Galium pedemontanum* (Bellardi) All., але потребує підтвердження.

Cruciata taurica (Pall. ex Willd.) Ehrend. [***Cruciata taurica*** (Pall. ex Willd.) Ehrend. subsp. ***taurica***] (*Cruciata braunii* (Zelen.) Pobed.; *Cruciata chersonensis* (Willd.) Ehrend.; *Cruciata coronata* (Sm.) Ehrend. subsp. *taurica* (Pall. ex Willd.) Ehrend.; *Cruciata*

decoronata (Klokov) A.Krasnova; *Cruciata laevipes* Opiz subsp. *chersonensis* (Willd.) Silva Pando, J.J.Pino & García Mart.; *Cruciata neotaurica* (Klokov) Pobed.; *Cruciata taurica* (Pall. ex Willd.) Soó, comb. superfl.; *Galium braunii* Zelen.; *Galium chersonense* (Willd.) Roem. & Schult.; *Galium coronatum* Sm. var. *tauricum* (Pall. ex Willd.) Nyman; *Galium cruciata* (L.) Scop. var. *chersonense* (Willd.) Steven ex DC.; *Galium decoronatum* Klokov; *Galium neotauricum* Klokov; *Galium tauricum* (Pall. ex Willd.) Roem. & Schult., nom. superfl.; *Valantia chersonensis* Willd.; *Valantia rediviva* Hoffm. ex M.Bieb.; *Valantia taurica* Pall. ex Willd.)

• У Криму. Морфологічно дуже мінливий вид, представлений в Україні типовим підвидом. Особливо варіюють ступінь опушення різних частин рослини (стебло, листки, квітконіжки, плоди), із поєднанням найрізноманітніших варіантів, що стало причиною опису численних «дрібних» видів. У чеклісті флори України (Mosyakin & Fedoronchuk 1999), а також у інших публікаціях (Jelenevsky & Kuranova 2000, Onyshchenko et al. 2022), назва виду *Cruciata taurica* наводиться з помилковим авторством: (Pall. ex Willd.) Soó. Але ця комбінація була опублікована значно пізніше (1965), ніж комбінація, яку запропонував Ф. Ерендорфер (Ehrendorfer 1958).

CYNANCHICA P. Caputo & Del Guacchio

Рід *Cynanchica* нещодавно виділений на базі секції *Cynanchica* Fourr. роду *Asperula* L. за морфологічними та молекулярно-філогенетичними даними (Del Guacchio & Caputo 2020). Включає 73 види, поширених у Західній та Центральній Європі, Середземномор'ї та Західному Сибіру. Це напівкущики з дерев'янистим, розгалуженим кореневищем та численними квітконосними стеблами, чим рослини відрізняються від решти видів роду *Asperula* – багаторічних трав'яних рослин або однорічників. Про доцільність виділення секції *Cynanchica* з поліморфного (поліфілетичного) роду *Asperula* в окремий рід висловлювався у свій час ще М.В. Клоков (Klokov 1961), який описав низку морфотипів, яким надав ранг виду, багато з яких пізніше виявилися синонімами раніше описаних таксонів. В Україні рід *Cynanchica* представлений шістьма видами та трьома підвидами (крім типових).

Cynanchica graveolens (M.Bieb. ex Schult. & Schult.f.) P.Caputo & Del Guacchio

В Україні вид представлений двома підвидами:

a. ***Cynanchica graveolens*** (M.Bieb. ex Schult. & Schult.f.) P.Caputo & Del Guacchio subsp. ***graveolens*** (*Asperula graveolens* M.Bieb. ex Schult. & Schult.f.; *Asperula laevissima* Klokov; *Asperula pseudogradeolens* Popov & Chrshan.; *Asperula savranica* Klokov)

• У Лівобережному та Правобережному Лісостепу і Степу, а також у Криму (Керченський півострів, околиці м. Керч, гора Опук і коса Арабатська Стрілка). Синонімом типового підвиду, з огляду на відсутність суттєвих морфологічних відмін, є назва *Asperula savranica* Klokov, описаного з р. Саврань та середньої течії р. Південний Буг.

b. ***Cynanchica graveolens*** (M.Bieb. ex Schult. & Schult.f.) P.Caputo & Del Guacchio subsp. ***leiogradeolens*** (Popov & Chrshan.) P.Caputo & Del Guacchio (*Asperula graveolens* M.Bieb. ex Schult. & Schult.f. subsp. *leiogradeolens* (Popov & Chrshan.) Pjatunina; *Asperula leiogradeolens* Popov & Chrshan.)

• У придніпровських районах Правобережного й Лівобережного Лісостепу. Від типового підвиду дещо відрізняється гладенькими або майже гладенькими плодиками та опушенням стебел (лише при самій основі розсіяно-дрібнощетинисті, тоді як у типового підвиду дрібні щетинки покривають більшу частину стебел).

Cynanchica pyrenaica (L.) P.Caputo & Del Guacchio subsp. ***cynanchica*** (L.) P.Caputo & Del Guacchio (*Asperula cynanchica* L.; *Asperula cynanchica* L. var. *supina* (M.Bieb.) Schmalh.; *Asperula semiamicta* Klokov; *Galium cynanchicum* (L.) Scop.)

• У Закарпатті, Карпатах, Передкарпатті, на Розточчі, у Лісостепу і Степу. Вид раніше наводився як *Asperula cynanchica* L., синонімом якого є назва *A. semiamicta* Klokov, описаного із Західного Лісостепу (Тернопільська область: по Дністру та його притоках) і який, за описом, майже нічим не відрізняється від типового *A. cynanchica*, крім густоти опушення нижньої частини стебел разом із листками (у *A. semiamicta* вони густо опушені короткими щетинистими волосками, часто сіруваті

від опушення, тоді як у *A. cynanchica* s. str. нижня частина стебел разом із листками шорстка або шорстко-дрібнощетириста).

Cynanchica rumelica (Boiss.) P.Caputo & Del Guacchio (*Asperula affrena* Klokov; *Asperula attenuata* Klokov; *Asperula cynanchica* L. subsp. *rumelica* (Boiss.) Pjatunina; *Asperula cynanchica* subvar. *montana* (Waldst. & Kit. ex Willd.) Nyman; *Asperula graniticola* Klokov; *Asperula graveolens* auct., non M.Bieb. ex Schult. & Schult. f.; *Asperula hypanica* Klokov; *Asperula montana* Waldst. & Kit. ex Willd.; *Asperula rumelica* Boiss.; *Galium affrenum* (Klokov) Ostapko)

• У Лівобережному й Донецькому Лісостепу, Степу, а також у передгір'ях Криму. Раніше (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko et al. 2022) вид одночасно наводився як *Asperula affrena* (= *Galium affrenum*) (для Правобережного Злакового Степу: Миколаївська область, та Лівобережного Злаково-Лучного Степу: Луганська область, Стрільцівський Степ), *A. attenuata* (передгір'я Криму), *A. graniticola* (Донецький Лісостеп та Лівобережний Злаково-Лучний Степ), *A. hypanica* (Правобережний Злаковий Степ) та *A. rumelica* (Донецький Лісостеп та Степ). Варіює за кількісними параметрами всіх частин рослини та їх опушенням, що стало причиною опису М.В. Клоковим численних видів.

Cynanchica setulosa (Boiss.) P.Caputo & Del Guacchio (*Asperula setulosa* Boiss.)

• У Правобережному та Лівобережному Злаковому Степу (південна частина Степу на узбережжі Чорного моря), а також у Криму (Тарханкутський півострів).

Cynanchica supina (M.Bieb.) P.Caputo & Del Guacchio

В Україні вид представлений двома підвидами:

a. **Cynanchica supina** (M.Bieb.) P. Caputo & Del Guacchio subsp. **caespitans** (Juz.) P. Caputo & Del Guacchio (*Asperula aemulans* V.I.Krecz. ex Klokov; *Asperula caespitans* Juz.; *Asperula cimmerica* V.I.Krecz. ex Klokov, p. p.; *Asperula cretacea* auct., non Willd., p. p.; *Asperula supina* M.Bieb. subsp. *caespitans* (Juz.) Pjatunina; *Asperula transhelii* Klokov)

• У Криму (гірські схили та яйли). Вид раніше (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko et al. 2022) одночасно наводився як *Asperula aemulans* (для гірської частини Криму), *A. caespitans* (кримські яйли), *A. supina* p. p. (кримське передгір'я), *A. cimmerica* (приморська смуга Керченського півострова) та *A. transhelii* (південні схили гірської частини Криму). Варіює за характером опушення, розмірами стеблових та покривних листків при пучечках квіток.

b. **Cynanchica supina** (M.Bieb.) P. Caputo & Del Guacchio subsp. **supina** (*Asperula cimmerica* V.I.Krecz. ex Klokov, p. p.; *Asperula cretacea* auct., non Willd., p. p.; *Asperula cynanchica* L. var. (β) *supina* (M.Bieb.) Schmalh.; *Asperula kotovii* Klokov; *Asperula praepilosa* V.I.Krecz. ex Klokov; *Asperula praevistita* Klokov; *Asperula supina* M.Bieb. p. p.; *Asperula vestita* V.I.Krecz.)

• У Степовому та Гірському Криму. Вид раніше (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko et al. 2022) одночасно наводився як *Asperula cimmerica* (для приморської смуги Керченського півострова), *A. kotovii* (Крим, Бахчисарайський район), *A. praepilosa* (південь Керченського півострова), *A. praevistita* (передгірська частина Криму та Тарханкутський півострів), *A. supina* p. p. (Кримський Лісостеп) та *A. vestita* (південна частина Криму). Варіює за розмірами та характером росту квітконосних стебел (підведені чи висхідні), характером опушення, розмірами та формою стеблових та покривних листків при пучечках квіток та ін.

Cynanchica tenella (Heuff. ex Degen) P.Caputo & Del Guacchio (*Asperula bidentata* Klokov; *Asperula cynanchica* L. var. *elongata* Steven; *Asperula maeotica* Popov & Chrshan.; *Asperula stevenii* V.I.Krecz.; *Asperula tenella* Heuff. ex Degen)

• У Криму. Вид раніше (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko et al. 2022) одночасно наводився як *Asperula bidentata* (приморські піски, рідше – вапнякові відслонення на Чорноморському узбережжі, у Правобережному й Лівобережному Злаковому Степу), *A. maeotica* (острів Бірючий, Херсонська область), *A. stevenii* (Присивашія і по всьому Криму, особливо в приморській смузі). Варіює за наявністю або відсутністю неплідних пагонів, опушенням, кількістю квіток на верхівках укорочених розгалужень суцвіття тощо, але ці відміни не виходять за межі модифікаційних можливостей виду.

Cynanchica tephrocarpa (Czern. ex Popov & Chrshan.) P.Caputo & Del Guacchio [*Cynanchica tephrocarpa* (Czern. ex Popov & Chrshan.) P.Caputo & Del Guacchio subsp. *tephrocarpa*] (*Asperula cretica* Klokov; *Asperula exasperata* auct., non V.I.Krecz. ex Klokov; *Asperula exasperata* V.I.Krecz. ex Klokov subsp. *tephrocarpa* (Czern. ex Popov & Chrshan.) Pjatunina; *Asperula leucocarpa* Czer., nom. nud.; *Asperula tephrocarpa* Czern. ex Popov & Chrshan.)

• У Донецькому Лісостепу (північ) та Лівобережному Злаково-Лучному Степу (північний-схід). В Україні вид представлений типовим підвидом. Ще один підвид *Cynanchica tephrocarpa* (Czern. ex Popov & Chrshan.) P.Caputo & Del Guacchio subsp. *exasperata* (V.I.Krecz. ex Klokov) P.Caputo & Del Guacchio (= *Asperula exasperata* (V.I.Krecz. ex Klokov)) наводиться для України (POWO 2025), ймовірно, помилково. Синонімом *Cynanchica tephrocarpa* (= *Asperula tephrocarpa*) є назва виду *Asperula cretica* Klokov, описаного з крейдяних відслонень Донецької області. За М.В. Клоковим (Klokov 1961) *A. cretica* відрізняється від *A. tephrocarpa* лише голими й гладенькими у верхній частині стеблами. Але наявність спільного ареалу поширення (Донецький Лісостеп і північна частина Лівобережного Злаково-Лучного Степу) та абсолютно подібні екологічні умови виростання (крейдяні відслонення) не дають підстав розглядати їх як окремі види. М.В. Клоков (Klokov 1961) розглядав вид *A. cretica* як такий, що за всіма ознаками займає проміжне положення між облігатним кретофілом *A. tephrocarpa* та лучно-степовим *A. cynanchica* (у нашому трактуванні *Cynanchica pyrenaica* subsp. *cynanchica*).

HEXAPHYLLA (Klokov) P.Caputo & Del Guacchio

Рід недавно виділено на базі секції *Hexaphylla* Klokov роду *Asperula*, види якої габітуально мало подібні до інших представників *Asperula*, що підтверджується також молекулярно-філогенетичними даними (Del Guacchio & Caputo 2020). Середземноморський рід, який включає близько 12 видів, багаторічних, цілком голих рослин з потовщеним дерев'янистим каудексом і численними, густо улисненими низенькими стеблами. В Україні один вид.

Hexaphylla cretacea (Willd.) P.Caputo & Del Guacchio (*Asperula cretacea* Willd.; *Asperula hexaphylla* Georgi, nom. illeg.; *Asperula infracta* Klokov; *Asperula taurica* Pacz.; *Asperula tauroscythica* Klokov)

• У Криму.

GALIUM L.

Рід *Galium* L., як і *Asperula*, є одним із найчисельніших видів триби *Rubieae* підродини *Rubioideae*, який налічує від 645 (POWO 2025) до 667 (Yang et al. 2018) видів, поширених по всьому світу. За даними молекулярно-філогенетичних досліджень рід *Galium*, як і більшість його секцій, не є монофілетичним (Ehrendorfer 1958, Natali et al. 1995, Ehrendorfer et al. 2005, 2014, Soza & Olmsted 2010), тому на сьогодні систематика роду ще потребує подальших досліджень. В Україні рід *Galium* представлений 44 видами (разом з гібридогенними) та трьома підвидами (без типових).

Galium album Mill.

В Україні вид представлений трьома підвидами (без типового).

a. **Galium album** Mill. subsp. **album** (*Galium erectum* Huds., nom. illeg.; *Galium mollugo* L. subsp. *album* (Mill.) Tzvelev; *Galium sphenophyllum* Klokov)

• По всій Україні. Синонімом типового *G. album* є назва виду *G. sphenophyllum* Klokov, описаного з Кременецьких гір Тернопільської області (Klokov 1961), який, за спостереженнями М.В. Клокова, формою листків нагадує південноєвропейський *G. elatum* Thull. (у нашому трактуванні типовий *G. mollugo* L.), але в *G. mollugo* стебла довші й слабкі, напівполеглі або полеглі, з довшими міжвузлями та значно коротшими листками.

b. **Galium album** Mill. subsp. **prusense** (K.Koch) Ehrend. & Krendl (*Galium auratum* Klokov; *Galium fagetorum* Klokov; *Galium fasciculatum* Klokov; *Galium juzepczukii* Pobed.; *Galium prusense* K.Koch; *Galium zelenetzki* Klokov)

• У Криму. Синонімами *G. album* subsp. *prusense* є назви видів, описаних М.В. Клоковим з Криму: *G. auratum* (с. Нікіта, Ялтинська міська рада), *G. fagetorum* (г. Ай-Петрі), *G. fasciculatum* (околиці м. Ялта), *G. zelenetzki* (м. Сімферополь). Синонімом є також назва виду *G. juzepczukii*, описаного

Є.Г. Победімовою з г. Ай-Петрі. Усі вони наводилися одночасно як окремі види (Klokov 1961), або деякі з них (як синоніми) у складі інших видів (Pobedimova 1978, Kotov 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko *et al.* 2022).

с. ***Galium album*** Mill. subsp. ***pycnotrichum*** (Heinr.Braun) Krendl (*Galium mollugo* L. f. *pycnotrichum* Heinr.Braun; *Galium mollugo* L. subsp. *pycnotrichum* (Heinr.Braun) O.Schwarz; *Galium mollugo* L. subvar. *pycnotrichum* (Heinr.Braun) Hayek; *Galium pycnotrichum* (Heinr.Braun) A.Kern.; *Galium pycnotrichum* (Heinr.Braun) Borbás; *Galium semiamictum* Klokov)

- У Закарпатті, Правобережному Злаковому Степу (південь), Лівобережному та Донецькому Лісостепу, Лівобережному Злаково-Лучному Степу (на півночі понад Сіверським Дінцем та на південному сході у Приазов'ї). Таксон близький до подільського *G. tyraicum* Klokov, від якого дещо відрізняється коротшими листками. Раніше одночасно наводився як *G. hypanicum* (описаний із околиць Миколаєва), *G. semiamictum* (описаний із Кам'яних Моги́л в Донецькій області) (Klokov 1961) і як *G. pycnotrichum* (Heinr.Braun) Borbás (Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko *et al.* 2022). В онлайн базі даних POWO (2025) з невідомих причин для України не наводиться. Гібридує з *G. verum* L. у місцях сумісного виростання, зокрема, відомо з околиць м. Ужгород, околиць сіл Кам'яниця, Доманинці Ужгородського району Закарпатської області (Chopyk & Fedoronchuk 2015).

d. ***Galium album*** Mill. subsp. ***suberectum*** (Klokov) Michalk. (*Galium suberectum* Klokov)

- У Карпатах. М.В. Клоков (Klokov 1961), порівнюючи вид *G. suberectum* Klokov зі справжнім *G. erectum* Huds., описаного з Англії (у нашому трактуванні типовим *G. mollugo*) відмічає, що він з ним малосхожий. Від *G. erectum* відрізняється голими та гладенькими стеблами, лише під вузлами при основі листків із малопомітним коротеньким пушком (у *G. erectum* стебла волосисті або (рідше) майже голі, з коротенькими волосками на вузлах); середні стеблові листки від довгастолінійних до лінійно-ланцетних, голі (у *G. erectum* середні стеблові листки довгастолопаткоподібні, зі споду волосисті, рідше голі), квітки білі (у *G. erectum* – жовтувато-білі, або білуваті).

Galium aparine L. (*Asperula aparine* (L.) Besser; *Galium adhaerens* Gilib., nom. illeg.)

- По всій Україні, як бур'ян.

Galium bellatulum Klokov (*Galium anisophyllon* auct., non Vill.)

- Наводиться для високогір'я Карпат: масиви Свидовець (Близи́ниця, Драгобрат, гори Герешаска, Стіг, Флантус), Чорногора (Гутин, Кізі Улоги, Шпиці, біля оз. Несамовитого), Мармароські Альпи (г. Ненеска) (Chopyk & Fedoronchuk 2015). Вид описаний М.В. Клоковим з г. Близи́ниця і, за автором, є східнокарпатським ендемом. М.В. Клоков (Klokov 1961) вважав, що до *G. bellatulum* із групи гірських видів комплексу («циклу») *G. anisophyllon* Vill., поширених переважно в Середній Європі, найближче підходить *G. sudeticum* Tausch., добре відмінний від *G. bellatulum* довгими вузьколінійними листками, до того ж зігнутими на бік. Інші ж види цього складного комплексу поширені ще далі на захід і також відрізняються від східнокарпатського *G. bellatulum*. З них морфологічно близьким є описаний з Італії *G. bocconeii* All., але відмінний від *G. bellatulum* наявністю опушення. Видовий статус *G. bellatulum* сумнівний. Як самостійний вид з цитованих онлайн баз даних визнається в POWO (2025) та Hassler (1994–2025), тоді як у базі даних Euro+Med Plant Base (2025) назва *G. bellatulum* розглядається як один із синонімів *G. anisophyllon* Vill., що є найбільш правдоподібним. Непрямим підтвердженням цього може бути той факт, що *G. bocconeii*, який М.В. Клоков вважав дуже близьким до *G. bellatulum*, у базі даних POWO (2025) також наводиться як синонім *G. anisophyllon*.

Galium boreale L. (*Galium septentrionale* auct., non Roem. & Schult., p. p.; *Galium trinervium* Gilib., nom. illeg.)

- У Карпатах, на Розточчі, Поліссі та в Лісостепу. У місцях сумісного виростання з *G. rubioides* L. утворює гібриди, описані М.В. Клоковим (Klokov 1961) як *G. × pseudoboreale* Klokov (= *G. × pseudorubioides* Klokov, nom. illeg. non *G. pseudorubioides* Schur, 1853). Зокрема, такі гібридні форми відомі з Карпат і Передкарпаття (Chopyk & Fedoronchuk 2015).

Galium borysthenticum Klokov

- На півдні у придніпровських частинах Лівобережного Злаково-Лучного (Дніпропетровська область), Правобережного (Херсонська область) та Лівобережного Злакового Степу (Запорізька область), рідше на Поліссі (придніпровська частина).

Galium debile Desv. (*Galium elongatum* auct., non C.Presl; *Galium krymense* Pobed.)

- У Гірському Криму (крім яйл), рідко. Середземноморський вид, раніше в літературі для Криму (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987) наводився як *G. elongatum* C.Presl, від якого він відрі-

зняється передусім гладенькими стеблами, тоді як у справжнього *G. elongatum*, який для України наводився під назвою *G. maximum* Moris (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987), і нині вважається його синонімом, стебла по ребрах покриті загнутими донизу шипикуватими щетинками.

***Galium donetzkiensis* Ostapko**

• Наводиться для Донецького Лісостепу. Вид описаний із заповідника «Стрільцівський степ» Міловського району Луганської області й за автором (Ostapko 1994) відрізняється від *G. dubovicii* Ostapko (у нашому трактуванні *G. octonarium* (Klokov) Pobed.) голими зав'язями та плодами, а також приквітками і квітконіжками, дрібнішими квітками і з'єднаними стовпчиками. Видовий статус потребує підтвердження. Із аналізованих нами онлайн баз даних наводиться лише в Euro+Med Plant Base (2025).

***Galium elongatum* C.Presl (*Galium maximum* Moris; *Galium palustre* L. f. *elongatum* (C.Presl) Borza; *Galium palustre* L. subsp. *elongatum* (C.Presl) Lange)**

• По всій Україні розсіяно, частіше в лісостепових і степових районах. Раніше в літературі для материкової частини України (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987) вид наводився як *G. maximum* Moris. У цитованих нами онлайн базах даних (Hassler 1994–2025, Euro+Med Plant Base 2025, POWO 2025) *G. elongatum* для Криму наводиться помилково (замість *G. debile*).

***Galium glabricarpum* Ostapko**

• Наводиться для Донецького Лісостепу. Вид описаний із Донецького кряжу і за автором (Ostapko 1994) відрізняється від *G. affrenum* (Klokov) Ostapko (в нашому трактуванні *Cynanchica rumelica* (Boiss.) P. Carputo & Del Guacchio) голими зав'язями і плодами, голими квітконіжками, зі стовпчиками, що зрослися в нижній частині, і більшими квітками. Видовий статус потребує підтвердження. Із аналізованих нами онлайн баз даних наводиться лише в Euro+Med Plant Base (2025).

***Galium glaucum* L. [*Galium glaucum* L. subsp. *glaucum*] (*Asperula campanulata* (Vill.) Klokov; *Asperula glauca* (L.) Besser; *Galium campanulatum* Vill.)**

• У Закарпатті, на Розточчі-Опіллі, у Західному Лісостепу (Західне Поділля), досить рідко. Раніше вид наводився як *Asperula campanulata* (Vill.) Klokov (Klokov 1961) або як *Galium campanulatum* Vill. (Pobedimova 1978, Kotov 1987, Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Onyshchenko et al. 2022).

***Galium humifusum* M.Bieb. (*Asperula besseriana* Klokov; *Asperula cincinnata* Klokov; *Asperula conferta* (K.Koch) Stankov, nom. illeg.; *Asperula debilis* Ledeb.; *Asperula humifusa* (M.Bieb.) Besser; *Asperula humifusa* (M.Bieb.) Besser var. *debilis* (Ledeb.) Regel & Herder; *Galium cincinnatum* (Klokov) Ostapko; *Galium humifusum* M.Bieb. subsp. *besserianum* (Klokov) Soó; *Galium humifusum* M.Bieb. subsp. *cincinnatum* (Klokov) Soó; *Galium pseudohumifusum* Ostapko)**

• Зрідка на півдні лісових і лісостепових районів, у Степу, а також у Криму. Дуже поліморфний вид, у складі якого описано низку «дрібних» видів, виділених Є.Г. Победімовою в окрему секцію *Brachianthe* (Boiss.) Pobed. роду *Asperula*. Це багаторічні рослини зі тонкими, часто полеглими стеблами і дрібними, жовтуватими або жовтувато-білуватими квітками. Рослини варіюють за висотою, опушенням стебел, листків та плодиків.

***Galium intermedium* Schult. (*Galium schultesii* Vest)**

• На Закарпатській рівнині, у Карпатах, Передкарпатті, на Розточчі, Правобережному Поліссі, у Лісостепу. Вид варіює за формою листків: від вузьких лінійноланцетних, що нагадує описаний із Поділля *G. polonicum* Бюскі, до широких еліптичних, що нагадує західноєвропейський вид *G. sylvaticum* L., але відрізняється від останнього виразно чотиригранними стеблами.

***Galium* × *kondratjukii* Ostapko [*G. humifusum* M.Bieb. (= *G. cincinnatum* (Klokov) Ostapko) × *G. verum* L. (= *G. tomentellum* Klokov)]**

• Гібридогенний вид (за автором східнопричорноморський ендемік), описаний із околиць с. Дружківка Костянтинівського району Донецької області, батьківськими видами якого В.М. Остапко (Ostapko 1993) вважає *G. cincinnatum* та *G. tomentellum* (в нашому трактуванні *G. humifusum* та *G. verum*, відповідно). Із аналізованих нами електронних баз даних наводиться лише в POWO (2025).

***Galium* × *lanulosum* Ostapko [*G. humifusum* M.Bieb. × *G. verum* L. (= *G. tomentellum* Klokov)]**

• Гібридогенний вид (за автором східнопричорноморський ендемік), описаний із заповідника «Стрільцівський степ» (околиці с. Криничне Міловського району Луганської області), батьківськими видами якого В.М. Остапко (Ostapko 1993) також вважає *G. humifusum* M.Bieb. та *G. tomentellum* Klokov (у нашому трактуванні *G. verum* L.). Із аналізованих нами електронних баз даних наводиться лише в POWO (2025).

Galium mollugo L. [*Galium mollugo* L. subsp. *mollugo*] (*Galium attenuatum* Klokov & Zaver.; *Galium besseri* Klokov; *Galium calcareum* (Albov) Pobed.; *Galium erectum* Huds.; *Galium kernerianum* Klokov; *Galium lucidum* M.Bieb., nom. illeg.; *Galium molle* Gilib., nom. illeg.; *Galium pseudomollugo* Klokov)

- По всій Україні, як бур'ян. *Galium mollugo* sensu amplo є надзвичайно складним комплексом географічних рас і гібридогенних форм, поширених майже по всій Європі й на Кавказі, багато з яких описані у статусі «видів», але істотних відмін між ними, крім деяких морфометричних показників, не виявлено. Зокрема, лише з території України з цього комплексу М.В. Клоковим (Klokov 1961) описані такі види, як *G. attenuatum* (околиці с. Теремне Острозького району Рівненської області), *G. besseri* (околиці м. Кременець Тернопільської області), *G. kernerianum* (околиці м. Берегове, Закарпатської області), *G. pseudomollugo* (м. Київ, Куренівка). Гібридує з *G. ruthenicum* Willd.

Galium octonarium (Klokov) Pobed. (*Asperula glauca* auct., non (L.) Besser; *Asperula octonaria* Klokov; *Asperula tomentella* Dubovik; *Galium dubovicii* Ostapko)

- На півдні Лісостепу, у Степу та у Степовому Криму.

Galium odoratum (L.) Scop. (*Asperula odorata* L.)

- По всій Україні, крім крайнього півдня, а також у Криму.

Galium olgae Klokov

- У Лісостепу, наводиться також для Гологоро-Кременецького кряжу (околиці м. Кременець). Вид описаний із околиць м. Канів (Канівського природного заповідника, Черкаська область). Потребує підтвердження видового статусу. Із групи видів, близьких до *G. verum* L. aggr. За описом (Klokov & Zaverukha 1974) від широкопоширеного *G. verum*, з яким він виростає сумісно, відрізняється густоопушеними з обох боків листками й густіше опушеними стеблами, що робить всю рослину сіруватою, тоді як у *G. verum* листки зверху темнозелені, дещо блискучі, трохи шершаві, від гострих горбочків, або іноді покриті дрібними щетинками, але зовсім позбавлені тонких відстовбурчених волосків, знизу голі, а стебла в нижній частині зазвичай голі й гладкі. Також листки в *G. olgae* дещо коротші й вужчі, дрібніший віночок, із коротшими й тупими частками.

Galium palustre L. (*Galium witheringii* Sm.)

- По всій Україні; у Криму відсутній.

Galium polonicum Błocki (*Galium abaujense* Borbás subsp. *polonicum* (Błocki) Soó; *Galium aristatum* L. var. *polonicum* (Błocki) Nyman; *Galium carpaticum* Klokov)

- У Карпатах, на Волині та Поділлі. Раніше вид наводився як *G. carpaticum* Klokov (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Mosyakin & Fedoronchuk 1999), описаний із Закарпаття (гора Пікуй, Мукачівський район). Проте він морфологічно майже не відрізняється від південно-подільського лісостепового *G. polonicum*, у якого квітки лише дещо дрібніші.

Galium × pomeranicum Retz. [*G. album* L. × *G. verum* L.] (*Galium congestum* Klokov & Zaver., nom. illeg. (non *Galium congestum* Jord.); *Galium × odessanum* Klokov)

- Поділля та Кременецькі гори. Синонімами є назви видів *G. congestum* Klokov & Zaver. (описаний із Кременецьких гір), та *G. × odessanum* (околиці м. Одеса). Ознаки, за якими М.В. Клоков (Klokov & Zaverukha 1974) розрізняв ці види, а саме: стрункіші стебла і дещо коротші середні стеблові листки (8–25 мм завдовжки у *G. congestum* та 15–45 мм у *G. odessanum*) і густіше суцвіття в *G. congestum*, не є витриманими через наявність проміжних форм.

Galium pseudoaristatum Schur

- Наводиться для Закарпаття, Вулканічних Карпат, Передкарпаття, між річками Прут і Дністер (Chopyk & Fedoronchuk 2015), але в базі даних POWO (2025) для України не вказується. Від *G. album* subsp. *suberectum* (= *G. suberectum* Klokov) відрізняється помітним опушенням стебел під вузлами біля основи листків, довшими й дещо ширшими стебловими листками (до 50–60 мм завдовжки та 5 мм завширшки), багатоквітковим суцвіттям та більшими плодиками, до 1,8 мм завдовжки (у *G. album* subsp. *suberectum* стебла голі та гладенькі, лише під вузлами з малопомітним коротеньким пушком; стеблові листки 8–22 мм завдовжки й 0,8–2,5 мм завширшки; суцвіття порівняно малоквіткове; плодики дрібні, 1 (1,5) мм завдовжки) (Chopyk & Fedoronchuk 2015).

Galium × pseudoboreale Klokov [*G. boreale* L. × *G. rubioides* L. (= *G. physocarpum* Ledeb.)] (*Galium × pseudorubioides* Klokov, nom. illeg. (non *Galium pseudorubioides* Schur))

- У місцях контакту батьківських видів, нерідко, іноді трапляється і при відсутності одного із батьків (*G. rubioides*). Від типових рослин *G. boreale* досить чітко відрізняється більшими листками й коротшими стеблами, а від *G. rubioides* – більш-менш опушеними (а не голими) і дещо меншими плодами.

Galium pseudorivale Tzvelev (*Asperula aparine* M.Bieb., non *Galium aparine* L.; *Galium rivale* auct., non (Sm.) Griseb., p. p.; *Galium uliginosum* Pall. ex M.Bieb., nom. illeg.)

- У Донецькому Лісостепу, дуже рідко (околиці міст Слов'янськ, Старобільськ, Біловодськ); наводиться також М.В. Клоковим (Klokov 1961) під назвою *Asperula aparine* M.Bieb. для Лівобережного Злаково-Лучного Степу (Дніпропетровська область, окол. м. Самар) і низки населених пунктів Криму (околиці міст Севастополь, Сімферополь) та для Карадагу. За М.М. Цвельовим (Tsvelev 1981), від *G. rivale* (Sm.) Griseb., з яким його іноді об'єднують, відрізняється вузько- і видовжено-конічною (майже як у видів *Asperula* L.) трубкою віночка, більше 1 мм завдовжки, пиляками довгасто-еліптичними, 0,2–0,3 мм завдовжки, тоді як у *G. rivale* трубка віночка ширококонічна, 0,5–0,8 мм завдовжки, пиляки еліптичні, 0,3–0,5 мм завдовжки. Відрізняється також і за екологією: виростає на галявинах і узліссях, переважно поза річковими заплавами, у розріджених дібровах, серед чагарників (*G. rivale* зростає в річкових заплавах на сирих луках, у вербниках, на болотах, по берегах водойм).

Galium pumilum Murray (*Galium podlachicum* Besser)

- У Карпатах (відомо з с. Малий Березний Ужгородського району Закарпатської області та с. Пасічна Надвірнянського району Івано-Франківської області) (Chopyk & Fedoronchuk 2015).

Galium × raisiae Ostapko [*G. humifusum* M.Bieb. × *G. ruthenicum* Willd.]

- Гібридогенний вид (за автором – східнопричорноморський ендемік), описаний із околиць с. Хрестище Краматорського району Донецької області, батьківськими видами якого В.М. Остапко (Ostapko 1993) вважає *G. humifusum* та *G. ruthenicum*. Із аналізованих нами електронних баз даних наводиться лише в POWO (2025), але як синонім нотовиду *G. × himmelbaurianum* (Ronniger) Soó, батьківськими видами якого є *G. humifusum* і *G. verum*, оскільки назва виду *G. ruthenicum* трактується як синонім *G. verum* (див. примітки до *G. ruthenicum* і *G. verum*).

Galium rivale (Sm.) Griseb. (*Asperula aparine* M.Bieb., p. p., non *Galium aparine* L.; *Asperula rivalis* Sm.; *Asperula rivalis* Sm. var. *schelkownikowianum* Bordz.; *Galium schelkownikowianum* (Bordz.) Holub)

- На більшій частині території України, але зрідка; у Криму як занесений бур'ян.

Galium rotundifolium L. (*Galium scabrum* auct., non L.)

- В Карпатах (у букових та смерекових лісах – Чернівецька область: Сторожинецький район, Вашківське лісництво, урочище «Косовець» і хутір Гальча; Вижицький район, с. Яблуниця, с. Шепіт; Закарпатська область: Великоберезнянський район, с. Кострина; Перечинський район, с. Лумшори, полонина Рівна, окол. с. Воловець; Івано-Франківська область: Надвірнянський район, с. Ослава) (Chopyk & Fedoronchuk 2015).

Galium rubioides L. (*Galium articulatum* Lam.; *Galium boreale* L. subsp. *boreale* var. *boreale* f. *exoletum* (Klokov) Soó; *Galium boreale* L. subsp. *exoletum* (Klokov) Soják; *Galium dasypodum* Klokov; *Galium exoletum* Klokov; *Galium physocarpum* Ledeb.; *Galium praeboreale* Klokov; *Galium rubioides* L. subsp. *dasypodum* (Klokov) Tzvelev; *Galium rubioides* L. var. *eriphyllum* Bordz.; *Galium salicifolium* Klokov)

- У Карпатах, на Розточчі, Поліссі, у Лісостепу, північно-східній частині Злаково-Лучного Степу та в Криму. Морфологічно мінливий вид. Рослини варіюють за висотою стебел, опушенням окремих частин, формою листочків і плодиків (здуті або не здуті) та іншими ознаками, що стало причиною опису М.В. Клоковим численних «дрібних» видів.

Galium ruthenicum Willd. (?*Galium tenderiense* Klokov; *Galium verum* Scop. var. *ruthenicum* (Willd.) Nyman; *Galium verum* L. subsp. *ruthenicum* (Willd.) Bonnier, isonym; *Galium verum* L. subsp. *ruthenicum* (Willd.) H.Lindb.; *Galium verum* auct., non L., p. p.)

- На більшій частині території України, крім Карпат і Передкарпаття. Гібридує з *G. mollugo*, *G. verum* та ін. Синонімами *G. ruthenicum*, ймовірно, є *G. tenderiense* (разом виростають на морському узбережжі, звідки описано *G. tenderiense* і, за М.В. Клоковим, найбільше підходить до «подільської» форми *G. ruthenicum* з опушеними по всій довжині стеблами). Багато авторів, зокрема і в базі даних POWO (2025), не визнають *G. ruthenicum* за самостійний вид і приєднують його до *G. verum*. Але від *G. verum* L. s. str. *G. ruthenicum* відрізняється густоволосистими зав'язями та плодами. Опушення ж стебел і листків дуже варіює по всьому ареалу *G. ruthenicum* (як і в *G. verum*), тому воно не може бути використано як розмежувальна ознака між цими видами.

Galium saxatile L. [*Galium saxatile* L. var. *saxatile*] (*Galium hircynicum* Weigel, orth. var.; *Galium hircynicum* Weigel; *Galium pawlowskii* Kucowa; *Galium saxatile* var. *hircynicum* (Weigel) Nyman)

- Наводиться для Карпат (полонини й сірі хвойні ліси), дуже рідко: гора Великий Горган, струмок Керничний Великий, Зелене на правому березі р. Чорний Черемош Верховинського району Івано-Франківської області (Kotov 1987).

Galium spurium L. [*Galium spurium* L. subsp. *spurium*] (*Galium aparine* L. subsp. *spurium* (L.) Hartm.; *Galium spurium* L. subsp. *vaillantii* (DC.) Gaudin; *Galium vaillantii* DC.)

- По всій Україні, як бур'ян. Синонімом *G. spurium* є назва *G. vaillantii*, під якою раніше (Klokov 1961, Mosyakin & Fedoronchuk 1999, Chopyk & Fedoronchuk 2015) вид наводився для України. М.В. Клоков (Klokov 1961) вважає *G. spurium* голоплодною географічною расою, поширеною в північно-західній частині України, тоді як у *G. vaillantii* плодики рясно вкриті довгенькими, на кінці гачкувато вниз загнутими щетинками і, як бур'ян у посівах, поширений у північно-західній частині України. Проте на широкому ареалі, який займають ці види, голоплодні й опушеноплодні форми географічно не окреслені й можуть заслуговувати лише рангу різновидів.

?**Galium subnemorale** Klokov & Zaver.

- На Гологоро-Кременецькому кряжі (Кременецькі гори). Видовий статус сумнівний. За авторами виду (Klokov & Zaverukha 1974) габітуально нагадує *G. intermedium* Schult.

Galium tenuissimum M.Bieb. [*Galium tenuissimum* M.Bieb. subsp. *tenuissimum*]

- На півдні Лівобережного Степу та в Криму. В онлайн базах даних (Hassler 1994–2025, POWO 2025) для материкової частини України та Криму наводиться ще один близький таксон – *G. trichophorum* Kar. & Kir. (у ранзі різновиду *G. tenuissimum* M.Bieb. f. *trichophorum* (Kar. & Kir.) Ehrend. & Schönbn.-Tem.). Це середземноморсько-ірано-туранський вид/форма, до сьогодні у вітчизняній літературі не був відомий, і для України, ймовірно, наводиться помилково.

Galium transcarpaticum Stojko & Tassenk.

- Вид описаний з Карпат (Угольського масиву, що знаходиться на південних мегасхилах центральної частини Полонинського хребта). За матеріалами гербарію KW відомий також з г. Пікуй у Закарпатській області (збори В.І. Чопика, 22.VII. 1955 р.) та на хребті Чорний Діл на горі Великий Камінь у Чивчино-Гринявських горах (збори В.І. Чопика, Г.М. Веренко, Е.Й. Орнст, 27.VI. 1968 р.) (Stoiko & Tassenkevych 1979). Із комплексу вузьколистих видів *G. mollugo* L. aggr.

Galium tricorutatum Dandy (*Galium tricornae* auct., non Stokes: Klokov, 1961)

- У Степу, на півдні, переважно в приморській смузі та в Криму (по всій території), але досить рідко. Як бур'ян, наводиться також для Закарпаття (Chopyk & Fedoronchuk 2015)

Galium trifidum L. [*Galium trifidum* L. subsp. *trifidum*] (*Galium ruprechtii* Pobed.; *Galium trifidum* L. var. *europaeum* Rupr.)

- На Поліссі та в Лівобережному Лісостепу, спорадично. Раніше (Klokov 1961, Pobedimova 1978, Kotov 1987) вид наводився під назвою *G. ruprechtii*. Палеоарктичний вид, в Україні представлений типовим підвидом.

Galium tyraicum Klokov (*Galium macilentum* Klokov & Zaver.)

- У північній частині Правобережного Лісостепу та у Придністров'ї. Синонімом «подільського» *G. tyraicum* є *G. macilentum*, описаний з Кременецьких гір, хоч за М.В. Клоковим (Klokov 1961), останній дещо відрізняється габітуально від *G. tyraicum* припіднятими або прямостоячими стеблами (у *G. tyraicum* рослини з довгими й полеглими стеблами), довшими й вужчими листками, жовтуватими (а не чорнуватими) пиляками.

Galium uliginosum L.

- По всій Україні, крім південних степових районів і Криму. М.В. Клоков (Klokov 1961) відмічає, що за наявністю шипиків по краю листка, часто нахиленими вперед *G. uliginosum* нагадує північноєвропейський вид, описаний із Шотландії *G. witheringii* Sm. Однак такі самі шипики характерні й для *G. palustre*. Тому не дивно, що за сучасною номенклатурою в онлайн базах POWO (2025) та Hassler (1994–2025) назва *G. witheringii* розглядається як синонім *G. palustre*.

Galium verticillatum Danthoine ex Lam. (*Galium murale* M.Bieb., nom. illeg.)

- У Степу (південно-східна частина) та в Криму.

Galium verum L. [*Galium verum* L. subsp. *verum*] (*Galium glabratum* Klokov; *Galium minimum* Gilib., nom. illeg.; *Galium praecox* A.Kern.; *Galium tomentellum* Klokov; *Galium verum* L. f. *subglabratum* Klokov, nom. nud.)

- По всій Україні, але далі на південь трапляється все рідше, й у степовій зоні все частіше заміщується близьким видом *G. ruthenicum* L. Від останнього, з яким його іноді синонімізують як, зокрема, у POWO (2025), відрізняється цілком голими зав'язями і плодиками, що характерно

також і для описаного з околиць м. Ізюм (Харківська область) *G. glabratum* Klokov, назву якого ми розглядаємо як синонім *G. verum*.

Galium volhynicum Poded. (*Asperula galioides* M.Bieb. subsp. *tyraica* (Besser) Nyman; *Asperula galioides* M.Bieb. var. *tyraica* (Besser) DC.; *Asperula tyraica* Besser; *Galium campanulatum* Vill. subsp. *tyraicum* (Besser) Soják; *Galium glaucum* L. subsp. *tyraicum* (Besser) Soják)

• У південній частині Правобережного Лісостепу, Донецькому Лісостепу та Степу. Вид раніше визначався як *Asperula tyraica* Besser (Klokov 1961), який пізніше Є.Г. Победімова (Pobedimova 1971) «перенесла» до роду *Galium* під новою назвою (без збереження базіоніму), оскільки ще раніше було оприлюднено назву виду *Galium tyraicum* Klokov (Klokov 1961). Уперше вид описаний із Поділля й у колекції В. Бессера гербарію KW зберігаються екземпляри з етикеткою: «*A. tyraica* Bess. Krasnianska». Тривалий час вид був поза увагою і, за свідченням М.В. Клокова (Klokov 1961), «відновлений» Й. Пачоським. За його спостереженнями, в природі *A. tyraica* (у нашому трактуванні *Galium volhynicum*) не утворює перехідних форм до інших близьких видів, зокрема до *A. glauca* (L.) Besser (зараз ми трактуємо як *Galium glaucum* L.), з яким вид разом виростає, і з яким ймовірно є найбільш спорідненим. Але за М.В. Клоковим (Klokov 1961), у районі м. Дніпро і нижче м. Запоріжжя трапляються рослини цілком подібні до *A. tyraica*, але зовсім без опушення. Їх виникнення на східній межі поширення *A. tyraica* М.В. Клоков пояснює можливою гібридизацією з *A. octonaria* Klokov (у нашому трактуванні *Galium octonarium* (Klokov) Pobed.). Іноді разом з оголеною формою трапляється і типова *A. tyraica* (в нашому трактуванні – *Galium tyraicum*).

Galium wirtgenii F.W.Schultz [*Galium verum* L. subsp. *wirtgenii* (F.W.Schultz) Oborny] (*Galium hypanicum* Klokov; *Galium praecox* (K.Y.Lang) Heinr.Braun; *Galium verum* Scop. var. *wirtgenii* (F.W.Schultz) Nyman; *Galium verum* L. subsp. *praecox* (Lang ex Hangenb.) Petr.; *Galium verum* L. var. *praecox* Lang ex Hangenb.; *Galium verum* L. var. *wirtgenii* (F.W.Schultz) Čelak.)

• Наводиться для Карпат (Закарпаття), західних областей України та півдня Правобережного Степу. Від близького типового *G. verum*, у межах якого його іноді (POWO 2025) виділяють як окремий підвид – *G. verum* L. subsp. *wirtgenii* (F.W.Schultz) Oborny, відрізняється наявністю густого опушення в суцвітті, довшими й ширшими стебловими листками, більш розставленими кільцями листків, менш загорнутими з країв листками, більш рідшим суцвіттям та позбавленими запахом квітками. Синонімом *G. wirtgenii* є назва виду *G. hypanicum* Klokov, описаного з околиць м. Миколаїв. М.М. Цвельов (Tsvelev 1986) розглядає *G. wirtgenii* як більш «високогірний» дериват *G. verum*, який міг виникнути ще до формування *G. ruthenicum* з того ж спільного предкового типу – *G. verum*.

Galium xeroticum (Klokov) Pobed. (*Asperula tyraica* auct., non Besser; *Asperula xerotica* Klokov; *Galium biebersteinii* Ehrend.; *Galium xeroticum* (Klokov) Soó, isonym)

• У Криму (Тарханкутський і Керченський півострови). Давні вказівки про поширення в Криму *Asperula tyraica* насправді стосуються *Galium xeroticum*.

RUBIA L.

Близько 90 видів, поширених у помірній частині Азії, Середземномор'ї і, як інтродуковані – у Північній Америці. Майже половина видів зосереджена в Китаї, що робить його одним із центрів різноманітності роду. Це третій за обсягом видів рід триби *Rubieae* (Chen & Ehrendorfer 2011), який відрізняється від інших *Rubiaceae* 5-лопатеvim віночком і м'ясистими плодами. Рослини *Rubia* здавна, упродовж тисячоліть, використовувалися для отримання червоних барвників як, зокрема, *R. tinctorum* L. та в медицині (*R. yunnanensis* Diels) (Chen et al. 1991, Mouri & Laursen 2012). В Україні рід *Rubia* представлений двома видами.

Rubia tatarica (Trevir.) F.Schmidt (*Galium tataricum* Trevir.)

• У Степу, розсіяно (в основному по берегах річок та по деяких косах у Приазов'ї); наводиться також для Криму (Chernova 1972, Pobedimova 1978, Yena 2012), проте ще раніше А.І. Пояркова (Pojarkova 1958) зазначає, що наявність цього виду в Криму базується лише на одному екземплярі в гербарії М.К. Средінського.

Rubia tinctorum L. (*Rubia iberica* (Fisch. ex DC.) K.Koch; *Rubia tinctoria* Salisb.; *Rubia tinctorum* L. var. *iberica* Fisch. ex DC.)

- У Криму (на Південному березі, у передгір'ї та на Керченському півострові), а також місцями культивується. Варіює за розмірами плодиків, пластинок і черешків стеблових листків в кільцях (від майже сидячих до виразно черешкових), їх опушенням. Рослини з виразно черешковими листками (дрібнішими й більш-менш опушеними), міцнішими та прямостоячими стеблами й дрібнішими плодиками раніше визначались як *Rubia iberica* (Fisch. ex DC.) K.Koch.

SHERARDIA L.

Монотипний рід, поширений у більшій частині Європи, Північній Африці, Західній Азії; як занесений – у Північній та Південній Америці, Східній та Південній Африці, Південно-Східній Азії, Австралії та Новій Зеландії. В Україні представлений одним видом.

Sherardia arvensis L.

- У Криму, як звичайна рослина, а також як занесена в Передкарпатті, на Поліссі та в Лісостепу.

THELIGONUM L.

Рід *Theligonum*, який раніше включали до однойменної родини *Theligonaceae* Dumort., нараховує чотири види анемофільних рослин, поширених у Середземномор'ї та Південно-Східній Азії. В Україні – один вид.

Theligonum cynocrambe L. (*Cynocrambe prostrata* Gaertn.)

- У Криму, дуже рідко (г. Аюдаг).

Подяки

Автори висловлюють щире подяку анонімним рецензентам за редакційні правки, усунення помилок, мовних огріхів, стилістичних неточностей та за слушні зауваження й уточнення. Висловлюємо подяку також редактору-кореспонденту С. Ємельяновій за ретельний перегляд тексту рукопису та за цінні поради при написанні статті.

REFERENCES

- Barbarych, A.I. (1950). *Gentianaceae*. In: Plant identifier of the Ukrainian SSR, 337–343. Kharkiv: Ukrpoligrafvydav. (in Ukrainian)
- Barbarych, A.I. (1977). *Gentianaceae*. In: Chopyk V., Kotov M. (eds) *Vyznachnyk Ukrainskykh Karpat*, 229–231. Kyiv: Naukova dumka (in Ukrainian)
- Bartók, A., Hurdu, B.I. & Szatmari, P.-M. (2015). Distribution of endangered *Gentiana clusii* Perrier & Soneon in the Romanian Carpathians – a critical overview. *Contribuții Botanice* **50**: 15–32.
- Bremer, B. (1996). Phylogenetic studies within *Rubiaceae* and relationships to other families based on molecular data. In: Robbrecht, E., Puff, C. & Smets, E. (eds.), *Second International Rubiaceae Conference: Proceedings. Opera Botanica Belgica 7*. Meise: National Botanic Garden of Belgium, 33–50.
- Bremer, B. & Eriksson T. (2009). Time tree of *Rubiaceae*: phylogeny and dating the family, subfamilies, and tribes. *International Journal of Plant Sciences* **170**: 766–793. <https://doi.org/10.1086/599077>
- Bremer, B., Jansen, R. K., Oxelman, B., Backlund, M., Lantz H., & Kim, K. J. (1999). More characters or more taxa for a robust phylogeny—case study from the coffee family (*Rubiaceae*). *Systematic Biology* **48**: 413–435. <https://doi.org/10.1080/106351599260085>
- Bremer, K. (1994). *Asteraceae: Cladistics & Classification*. Timber Press, Portland.
- Chassot, P., Nemomissa, S., Yuan, Y.M. & Küpfer, P. (2001). High paraphyly of *Swertia* L. (*Gentianaceae*) in the *Gentianella*-lineage as revealed by nuclear and chloroplast DNA sequence variation. *Plant Systematic and Evolution* **229**: 1–21. <https://doi.org/10.1007/s006060170015>
- Chen, S.-B., Feng, R.-Z., Chen, B.-Z., Jing, L.-H., Dong, X., Gu, Z.-P., & Wang, S.-B. (1991). A study on the medicinal plants of genus *Rubia*. I. Botanical origins and resource of Chinese traditional drug “Qian Cao” (madder). *Natural Product Research and Development* **3**: 7–15.
- Chen, T. & Ehrendorfer, F. (2011). *Rubia*. In: Wu, Z.Y., Raven, P.H., Hong, D.Y. (eds.). *Flora of China*. Beijing: Science Press; St. Louis: Missouri Botanical Garden Press. **19**: 305–319.
- Chernova, N.M. (1972). *Rubiaceae*. In: Key to higher plants of Crimea. (ed. N.I. Rubtsov), 445–453. Leningrad: Nauka. (in Russian)
- Chopyk, V.I. (1969). Floristic zoning of the Ukrainian Carpathians. *Ukrainian Botanical Journal* **26** (4): 3–15. (in Ukrainian)

- Chopyk, V.I. (1976). *Vysokogirna flora Ukrainskykh Karpat*. Kyiv: Naukova dumka, 269 p. (in Ukrainian)
- Chopyk, V.I. (1987). *Gentianaceae*. In: Dobrochaeva D.N., Kotov M.I., Prokudin Yu.N. i dr. *Opredelitel vysshikh rasteniy Ukrainy*, 257–258. Kiev: Naukova dumka. (in Russian)
- Chopyk, V.I. & Fedoronchuk, M.M. (2015). *Flora Ukraineae Carpaticeae*. Ternopil: TzOB «Terno-graf», 712 p. (in Ukrainian)
- Chorney, I.I., Budzhak, V.V. & Tokarjuk, A.I. (2010). Through the pages of the Red Book of Ukraine (plant world), 321–322. Chernivtsi: Drukart. (in Ukrainian)
- Chorney, I.I. & Shyian, N.M. (2009). *Gentiana utriculosa* L. In: Red Book of Ukraine. Flora /ed. Ya.P.Didukh, 492. Kyiv: Globalkonsaltyng (in Ukrainian)
- Civeyrel, L., Thomas, A.L., Ferguson, K & Chase, M. (1998). Critical reexamination of palynological characters used to delimit *Asclepiadaceae* in comparison to the molecular phylogeny obtained from plastid marK sequences. *Molecular Phylogenetics and Evolution* **9**: 517–127. <https://doi.org/10.1006/mpev.1997.0510>
- Cribb, P. & Govaerts, R. (2005). Just how many orchids are there? In: A. Raynal-Roques, A. Roguenant & D. Prat (eds), *Proceedings of the 18th world orchid conference*. March 11–20, 2005. Dijon-France. Naturalisa, Turriers, France, 161–172.
- Davis, A.P. & Bridson, D.M. (2007). *Rubiaceae*. In: V.H. Heywood, R.K. Brummitt, A. Culham & O. Seberg (eds), *Flowering Plants of the World*. Royal Botanic Gardens, Kew, 284–286.
- Davis, A.P., Govaerts, R., Bridson, D.M., Ruhsam, M., Moat, J., & Brummitt, N. A. (2009). A global assessment of distribution, diversity, endemism, and taxonomic effort in the *Rubiaceae*. *Annals of Missouri Botanical Garden* **96**: 68–78. <https://doi.org/10.3417/2006205>
- Del Guacchio, E. & Caputa, P. (2020). Splitting *Asperula* (*Rubiaceae*): a proposal for consistency purposes within sections *Cynanchicae*, *Thliphthisa* and *Hexaphylla*. *Plant Biosystems* **154** (5): 766–782. <https://doi.org/10.1080/11263504.2020.1804008>
- Domin, K. (1933). *Blackstonia acuminata* (W.D.J. Koch & Ziz) Domin. Bulletin international / Académie Tchèque des Sciences", referring to its Classe des sciences mathématiques, naturelles et de la médecine **34**: 25.
- Dvirna, T.S. (2012). Finds of alien plants of the territory of the Romensko-Poltavsky geobotanical region. *Ukrainian Botanical Journal* **69** (6): 847–852. (in Ukrainian)
- Ehrendorfer, F. (1958). Critical notes on Turkish *Rubiaceae*. *Notes from the Royal Botanic Garden, Edinburgh* **22** (4): 323–401.
- Ehrendorfer, F. & Barfuss M.H.J. (2014). Paraphyly and polyphyly in the worldwide tribe *Rubieae* (*Rubiaceae*): Challenges for genetic delimitation. *Annals of the Missouri Botanical Garden* **100** (1–2): 79–88.
- Ehrendorfer, F., Schönbeck-Temesy, E., Puff, C., & Rechinger, W. (2005). *Rubiaceae*. In: Rechinger K.H. (ed.). *Flora Iranica*. Vienna: Verlag des Naturhistorischen Museums Wien Press **176**: 47–72.
- Endress, M.A. & Albert, V.A. (1995). A morphological cladistic study of *Apocynaceae*: Trends in character evolution within a broadened familial circumscription. *American Journal of Botany* **82** (6, Abstracts): 127.
- Endress, M.E. & Bruyns, P.V. (2000). A revised classification of the *Apocynaceae* s. l. *The Botanical Review* **1**: 56.
- Euro+Med Plant Base (2025). Euro+Med PlantBase – Preview of the new data portal <https://europlusmed.org>
- Fateryga, A.V., Svirin, S.A., Fateryga, V.V. & Shyian, N.M. (2013). A new find of *Blackstonia perfoliata* (*Gentianaceae*) in Crimea. *Ecosystems, their optimization and protection* **8**: 26–29.
- Favre, A., James, S., Pringle, J.S., Heckenbauer, J., Kozuharova, E., Gao, Q., Lemmon, E.M., Lemmon, A.R., Sun, H., Tkach, N., Gebauer, S., Sun, S.-S. & Fu, P.-C. (2020). Phylogenetic relationships and sectional delineation within *Gentiana* (*Gentianaceae*). *Taxon* **69** (6): 1221–1238. <https://doi.org/10.1002/tax.12405>
- Fedoronchuk, M.M. (2022a). Ukrainian flora checklist. 1: family *Lamiaceae* (Lamiales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18** (1): 5–27. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-1-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2022b). Ukrainian flora checklist. 2: family *Fabaceae* (Fabales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18** (2): 97–138. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-2-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2022c). Ukrainian flora checklist. 3: family *Apiaceae* (= *Umbelliferae*) and *Araliaceae* (Apiales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18** (3): 203–221. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-3-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2022d). Ukrainian flora checklist. 4: family *Rasaceae* (Rosales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **18** (4): 305–349. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2022-18-4-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2023a). Ukrainian flora checklist. 5: family *Caryophyllaceae* s. l. (incl. *Illecebraceae*) (Caryophyllales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **19** (1): 5–57. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2023-19-1-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2023b). Ukrainian flora checklist. 6: family *Crassulaceae*, *Grossulariaceae*, *Haloragaceae*, *Saxifragaceae* (Saxifragales, Angiosperms), and *Convolvulaceae* (incl. *Cuscutaceae*), *Solanaceae* (Solanales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **19** (2): 141–168. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2023-19-2-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2023c). Ukrainian flora checklist. 7: family *Caprifoliaceae* s. l. (incl. *Dipsacaceae*, *Linnaeaceae*, *Valerianaceae*), *Viburnaceae* s. l. (incl. *Adoxaceae*, *Sambucaceae*) (Dipsacales, Angiosperms),

- and *Lythraceae* (incl. *Punicaceae*, *Trapaceae*), *Onagraceae*, *Myrtaceae* (Myrtales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **19** (3): 243–271. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2023-19-3-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2023d). Ukrainian flora checklist. 8: Families *Ebenaceae*, *Primulaceae* (Primulales, Angiosperms), and *Actinidiaceae*, *Ericaceae* (Ericales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **19** (4): 341–357. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2023-19-4-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2024a). Ukrainian flora checklist. 9: families *Cistaceae*, *Malvaceae* (incl. *Tiliaceae*) and *Thymelaeaceae* (Malvales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **20** (1): 5–18. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2024-20-1-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2024b). Ukrainian flora checklist. 10: families *Euphorbiceae*, *Phyllanthaceae* (Euphorbiales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **20** (2): 111–123. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2024-20-2-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2024c). Ukrainian flora checklist. 11: families *Geraniaceae* (Geraniales), and *Linaceae* (Linales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **20** (3): 231–241. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2024-20-3-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2024d). Ukrainian flora checklist. 12: Family *Boraginaceae* (incl. *Heliotropiaceae*, *Hydrophyllaceae*) (Boraginales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **20** (4): 361–377. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2024-20-4-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2025a). Ukrainian flora checklist. 14: family *Violaceae* (Malpighiales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **21** (2): 109–122. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-2-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. (2025b). Ukrainian flora checklist. 15: family *Salicaceae* (Malpighiales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **21** (3): 199–218. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-3-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M.M. & Antonenko, S.I. (2025). Ukrainian flora checklist. 13: families *Plumbaginaceae* and *Polygonaceae* (Polygonales, Angiosperms). *Chornomorski Botanical Journal* **21** (1): 5–30. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-1-1> (in Ukrainian)
- Fedoronchuk, M., Shevera, M., Krytska L., Shyian, N. & Tsarenko, O. (2004). The species of vascular plants described from Ukraine: families *Valerianaceae* Batsch, *Dipsacaceae* Juss., *Apocynaceae* Juss., *Campanulaceae* Juss., *Gentianaceae* Juss. *Ukrainian Botanical Journal* **61** (1): 44–54. (in Ukrainian)
- Fodor, S.S. (1974). *Flora Zakarpattya*. Lviv, 208 p. (in Ukrainian)
- Funk, V.A., Bayer, R.J., Keeley, S., Chan, R., Watson, L., Gemeinholzer, B., Schilling, E., Panero, J.L., Baldwin, B.G., Garcia-Jacas, N., Susanna A. & Jansen R.K. (2005). Everywhere but Antarctica: using a supertree to understand the diversity and distribution of the Compositae. *Biologiske Skrifter* **55**: 343–374.
- Glagoleva, N.G. (1987). *Asclepiadaceae*. In: Dobrochaeva D.N., Kotov M.I., Prokudin Yu.N. i dr. *Opredelitel vysshikh rasteniy Ukrainy*, 255–257. Kiev: Naukova dumka. (in Russian)
- Govaerts, R., Ruhsam, M., Andersson, L., Robbrecht, E., Bridson, D., Davis, A., Schanzer, I. & Sonké, B. (2020). World Checklist of *Rubiaceae*. *Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew*. Available at <http://apps.kew.org/wcsp/> [accessed 24 Jan. 2020].
- Greimler, J., Park, J.-M. & Weiss-Schneeweiss, H. (2011). *Gentianella* (*Gentianaceae*): a model taxon for evolution in the Alps. *Taxon* **60** (2): 427–435. <https://doi.org/10.1002/tax.602012>
- Hassler, M. (1994–2025). World Plants. Synonymic Checklist and Distribution of the World Flora. Version 25.01; last update January 28th, 2025. www.worldplants.de. Last accessed 25 November 2025
- Jacobsen, K. (1978). *Gentianaceae*. In: Davis P.H. (ed.) *Flora of Turkey and the East Aegean Islands*. Vol. 6: 176–195. Edinburgh: University Press.
- Jelenevsky, A. & Kuranova, N. (2000). Generis *Cruciata* Mill. (*Rubiaceae*) revisio taxonomica. *Novitates Systematicae Plantarum Vascularium* **32**: 152–162.
- Joshi, K. (2011). Molecular Differentiation and Phylogeny of *Swertia* (*Gentianaceae*) of the Himalayan Region, Nepal. *International Journal of Biotechnology and Biochemistry* **7** (2): 265–27. <https://www.ripublication.com/ijbb.htm>
- Judd, W.S., Sanders, R.W. & Donoghue, M.J. (1994). Angiosperm family pairs: preliminary phylogenetic analyses. *Harvard Papers in Botany* **5**: 1–51.
- Kadereit, J.W. & Bittrich, V. (2015). Apiales, Gentianales (except *Rubiaceae*). In: Kubitzki, K. (ed.). *The Families and Genera of Vascular Plants*. Vol. XV. Cham, Switzerland: Springer-Verlag, 570 p. <https://doi.org/10.1007/978-3-319-93605-5>
- Kainulainen, K., Razafimandimbison, S.G. & Bremer, B. (2013). Phylogenetic relationships and new tribal delimitations in subfamily *Ixoroideae* (*Rubiaceae*). *Botanical Journal of the Linnean Society* **173**: 387–406. <https://doi.org/10.1111/boj.12038>
- Kidyoo, A. & Kidyoo, M. (2023). Molecular phylogenetic and morphological analyses support recognition of a new species of *Vincetoxicum* (*Apocynaceae*, *Asclepiadoideae*) from eastern Thailand. *Plant Systematics and Evolution* **309**: 27. <https://doi.org/10.1007/s00606-023-01866-y>

- Kidyoo, A., Kidyoo, M., McKey, D. & Blatrix, R. (2023). Molecular phylogeny of *Vincetoxicum* (Apocynaceae, Asclepiadoideae) from Thailand and integrative taxonomy corroborating a new cryptic species within *Vincetoxicum kerrii*. *Journal of Plant Research* 1: 21–35. <https://doi.org/10.1007/s10265-023-01501-4>
- Klokov, M.V. (1961). *Rubiaceae* Juss. In: Flora URSS, vol. 10. Ed. M.I. Kotov, 90–249. Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukrainskoi RSR. (in Ukrainian)
- Klokov, M.V. (1974). Species nonnullae in literatura botanica citatae sed adhuc non dascriptae. *Novitates Systematicae Plantarum Vascularium et non Vascularium*: 98–117. (in Russian)
- Klokov, M.V. & Zaverukha B.V. (1974). Galii species novae e Podolia Septentrionalis. *Novitates Systematicae Plantarum Vascularium et non Vascularium*: 80–91. (in Russian)
- Kotov, M.I. (1987). *Rubiaceae*. In: Dobrochaeva D.N., Kotov M.I., Prokudin Yu.N. i dr. *Opredelitel vysshikh rasteniy Ukrainy*, Kiev: Naukova dumka, 259–264. (in Russian)
- Lewis, G.P., Schrire, B., Mackinder, B., Lock, M. (2005). *Legumes of the world*. Richmond, USA: Royal Botanic Gardens, Kew, 577 p.
- Liede, S., Täuber, A. & Schneidt, J. (2002). Molecular considerations in the Tylophorinae K.Schum. (Apocynaceae-Asclepiadoideae). *Edinburgh Journal of Botany* 59 (3): 377–403. <https://doi.org/10.1017/S0960428602000239>
- Liede-Schumann, S., Kong, H., Meve, U. & Thiv, M. (2012). *Vincetoxicum* and *Tylophora* (Apocynaceae: Asclepiadoideae: Asclepiadeae) – two sides of the same medal: independent shifts from tropical to temperate habitats. *Taxon* 61 (4): 803–825. <https://doi.org/10.1002/tax.614007>
- Liede-Schumann, S. & Meve, U. (2018). *Vincetoxicum* (Apocynaceae-Asclepiadoideae) expanded to include *Tylophora* and allies. *Phytotaxa* 369 (3): 129–184. <https://doi.org/10.11646/phytotaxa.369.3.1>
- Liede-Schumann, S., Täuber, A. & Schneidt, J. (2002). Molecular considerations in the Tylophorinae K.Schum. (Apocynaceae-Asclepiadoideae). *Edinburgh Journal of Botany* 59: 377–403. <https://doi.org/10.1017/S0960428602000239>
- Ma, Yu-Chuan (1951). *Gentianopsis* – a new genus of Chinese Gentianaceae. *Journal of Systematics and Evolution* 1: 5–19.
- Mansion, G. (2004). A new classification of the polyphyletic genus *Centaurium* Hill (Chironiinae-Gentianaceae): description of the New-World endemic *Zeltnera*, and reinstatement of *Gyrandra* Griseb. and *Schenkia* Griseb. *Taxon* 53: 719–740. <https://doi.org/10.2307/4135447>
- Mavrodiev, A.V., Laktionov, A.P. & Alexeev, Yu.E. (2015). On new dogbanes of South-Eastern European Russia due to the acceptance of the genus *Poacynum* Baill. (Apocynaceae). *Novitatis systematicae plantarum vascularium* 46: 157–163. (in Russian).
- Mosyakin, S.L. & Yavorska, O.G. (2003). The nonnative flora of the Kyiv (Kiev) urban area. Ukraine: A Checklist and brief analysis *Urban Habitats. An electronic Journal on the biology of urban areas around the world. Special Feature: Urban Floras* 1 (1): 1–128 http://www.urbanhabitats.org/v01n01/nonnativekiev_full.html
- Mosyakin, S.L. (2013). Families and orders of angiosperms of the flora of Ukraine: a pragmatic classification and placement in the phylogenetic system. *Ukrainian Botanical Journal* 70 (3): 289–307. <https://doi.org/10.15407/ukrbotj70.03.289> (in Ukrainian)
- Mosyakin, S.L., Davydov, D.A. & Shiyan, N.M. (2017). The authorship and nomenclature of *Vincetoxicum rossicum* (*Cynanchum rossicum*) and *V. meoticum* (*C. meoticum*) (Apocynaceae: Asclepiadoideae), with considerations on nomenclatural uncertainties in determining the validity of names. *Phytotaxa* 307 (1): 75–83. <https://dx.doi.org/10.11646/phytotaxa.307.1.7>
- Mosyakin, S.L. & Fedoronchuk, M.M. (1999). *Vascular plants of Ukraine. A nomenclatural checklist*. Kiev, 1999, 345 p. <https://dx.doi.org/10.13140/2.1.2985.0409>
- Mosyakin, S.L. & McNeill, J. (2016). (327–328) Proposals to clarify certain aspects of the rules on alternative names. *Taxon* 65 (4): 907–908. <https://doi.org/10.12705/654.38>
- Mouly, A., Kainulainen, K., Persson, C., Davis, A.P., Wong, K.M., Razafimandimbison, S.G., & Bremer B. (2014). Phylogenetic structure and clade circumscriptions in the Gardenieae complex (*Rubiaceae*). *Taxon* 63: 801–818. <https://doi.org/10.12705/634.4>
- Mouri, C. & Laursen, R. (2012). Identification of anthraquinone markers for distinguishing *Rubia* species in madder-dyed textiles by HPLC. *Microchimica Acta* 179: 105–113. <https://doi.org/10.1007/s00604-012-0868-4>
- Moysiienko, I.I., Shynder, O.I., Levon, A.F., Chorna, G.A., Volutsa, O.D., Lavrinenko, K.V., Kolomiychuk, V.P., Shol, G.N., Shevera, M.V., Borovyk, D.V., Vynokurov, D.S., Zviahintseva, K.O., Kalashnik, K.S., Kazarinova, H.O., Levchuk, L.V., Skobel, H.O., Tarabun, M.O., Gerasimchuk, G.V., Lyubinska, L.G., Bezsmertna, O.O., Bondarenko, H.M. & Mamchur, T.V. (2023). Notes to vascular plant in Ukraine I. *Chornomorski Botanical Journal* 19 (1): 76–93. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2023-19-1-3> (in Ukrainian)
- Natali, A., Manen, J.F. & Ehrendorfer, F. (1995). Phylogeny of the *Rubiaceae* Rubioideae, in particular the tribe Rubieae: Evidence from a noncoding chloroplast DNA sequence. *Annals of the Missouri Botanical Garden* 82: 428–439. <https://doi.org/10.2307/2399892>

- Onyshchenko, V.A., Mosyakin, S.L., Korotchenko, I.A., Danylyk, I.M., Burlaka, M.D., Fedoronchuk, M.M., Chorney, I.I., Kish, R.Ya., Olshanskyi, I.H., Shyian, N.M., Zhygalova, S.L., Tymchenko, I.A., Kolomiychuk, V.P., Novikov, A.V., Boiko, G.V., Shevera, M.V., Protopopova, V.V. (2022). *IUCN Red List categories of vascular plant species of the Ukrainian flora*. Ed. V.A. Onyshchenko, Kyiv: FOP Hulieva V.M., 198 p.
- Ostapko, V.M. (1993). New taxons of genus *Galium* L. (Rubiaceae). *Ukrainian Botanical Journal* **50** (6): 59–63. (in Ukrainian)
- Ostapko, V.M. (1994). New species of *Galium* L. (Rubiaceae) and *Veronica* (Scrophulariaceae) from the Ukraine's South-East. *Ukrainian Botanical Journal* **51** (2–3): 84–91. (in Ukrainian)
- Ostapko, V.M. (1995). New species of the genus *Vincetoxicum* N.W.Wolf. *Ukrainian Botanical Journal* **52** (2): 271–276. (in Ukrainian)
- Ostapko, V.M. (2018). A new species of milk vine – *Vincetoxicum svetlanae* Ostapko. In: *Promyshlennaja Botanika* **18** (1): 4–9. (in Russian)
- Pisjaukova, V.V. (1978). *Swertia* L. In: *Florae Europae Orientalis*. Vol. 3. Red. An.A. Fedorov. Leningrad: Nauka, 82–85. (in Russian)
- Pobedimova, E.G. (1958). *Asperula* L. sect. *Monocephala* Pobed. In: *Flora URSS*, Vol. 23. Mosqua-Leningrad: Editio Academiae Scientiarum URSS, 215–217. (in Russian)
- Pobedimova, E.G. (1978). *Rubiaceae* Juss. In: *Florae Europae Orientalis*. Vol. 3. Red. An.A. Fedorov. Leningrad: Nauka, 88–118. (in Russian)
- Pobedimova, E.G. (1978). Taxa nova florae URSS, 1. *Novitatis systematicae plantarum vascularium* **7**: 275–280. (in Russian)
- Pojarkova, A.I. (1958). *Rubia* L. In: *Flora URSS*, Vol. 23. Mosqua-Leningrad: Editio Academiae Scientiarum URSS, 382–417. (in Russian)
- Potgieter, K. (1999). Phylogenetic study of *Apocynaceae* Juss. and *Aspidosperma* Mart. & Zucc. Ph.D. diss., University of Illinois at Urbana-Champaign.
- POWO (2025). Plants of the World Online. Facilitated by the Royal Botanic Gardens, Kew. URL: <http://www.plantsoftheworldonline.org> (Accessed 5 July 2025 and 25 July 2025).
- Privalova, L.A. (1972). *Apocynaceae*. In: *Key to higher plants of Crimea*. Ed. N.I. Rubtsov. Leningrad: Nauka, 372–373. (in Russian)
- Prodan, I. (1939). Flora pentru determinarea și descrierea plantelor ce cresc în România. *Fitogeografia României* **2**: 1–625.
- Razafimandimbison, S.G. & Rydin, C. (2024). Phylogeny and classification of the coffee family (*Rubiaceae*, Gentianales): overview and outlook. *Taxon* **73** (3): 673–717. <https://doi.org/10.1002/tax.13167>
- Reveal, J.L. (2012). An outline of a classification scheme for extant flowering plants. *Phytoneuron* **37**: 1–221.
- Robbrecht, E. (1978). *Sericanthe*, a new african genus of *Rubiaceae* (Coffeae). *Bulletin du Jardin Botanique de Belgique* **48**: 3–78.
- Robbrecht, E. (1993). Supplement to the 1988 outline of the classification of the *Rubiaceae*. *Opera Botanica Belgica* **6**: 173–196.
- Robbrecht, E. & Manen, J.F. (2006). The major evolutionary lineages of the coffee family (*Rubiaceae*, Angiosperms). Combined analysis (nDNA and cpDNA) to infer the position of *Coptosapelta* and *Luculia*, and supertree construction based on *rbcL*, *rps16*, *trnL-trnF*, and *atpB-rbcL* data. A new classification in two subfamilies, *Cinchonoideae* and *Rubioideae*. *Systematics and Geography of Plants* **76**: 85–146. <https://www.jstor.org/stable/20649700>
- Rydin, C., Kainulainen, K., Razafimandimbison, S. G., Smedmark, J. E. & Bremer, B. (2009). Deep divergences in the coffee family and the systematic position of *Acranthera*. *Plant Systematics and Evolution* **278**: 101–123. <https://doi.org/10.1007/s00606-008-0138-4>
- Sennblad, B. (1997). Phylogeny of the *Apocynaceae* s.l. (Ph. D. dissertation summary). *Acta Universitatis Uppsaliensis. Comprehensive Summaries Uppsala Dissertations, Faculty of Science and Technology* **295**. Uppsala, 18 p.
- Sennblad, B. & Bremer, B. (1996). The familial and subfamilial relationships of *Apocynaceae* and *Asclepiadaceae* evaluated with *rbcL* data. *Plant Systematics and Evolution* **202**: 153–175. <https://www.jstor.org/stable/23643025>
- Sennblad, B. & Bremer, B. (2002). Classification of *Apocynaceae* s.l. According to a new approach combining Linnaean and phylogenetic taxonomy. *Systematic Biology* **51** (3): 389–409. <https://doi.org/10.1080/10635150290069869>
- Sennblad, B.M., Endress, E. & Bremer, B. (1998). Morphology and molecular data in phylogenetic fraternity –the tribe *Wrightieae* (*Apocynaceae*) revisited. *American Journal of Botany* **85**: 1143–1158. <https://doi.org/10.2307/2446347>

- Shah, S.A., Sultan, A., Wen, J., Ullah, Z., Nisa, S.U., Ren, Z., Alam, M.M., Iqbal, J. & Mumtaz, A.S. (2021). Taxonomy of *Vincetoxicum* s. str. (Asclepiadoideae, Apocynaceae) from southern Asia including three new species and resurrected names. *PhytoKeys* **179**: 35–73. <https://doi.org/10.3897/phytokeys.179.62514>
- Shyian, N.M. (2008). *Blackstonia* Hudson is a little-known genus of the flora of Ukraine. Biodiversity of the Carpathians: current state, protection and reproduction: Proceedings of the international scientific conference to the 15th anniversary of the Interdepartmental Research Laboratory for the Protection of Natural Ecosystems of Uzhhorod National University. Uzhhorod: Lira, 174–177. (in Ukrainian)
- Shyian, N.M. (2014). A review of the taxonomy and distribution of the *Gentianaceae* in the Ukraine. In: J.J. Rybczyński, Davey M.R., Mikula A. (eds.) *The Gentianaceae – V. 1: Characterization and Ecology*, 149–168. Springer, Berlin, Heidelberg. https://doi.org/10.1007/978-3-642-54010-3_4
- Shyian, N.M. & Chorney I.I. (2009). *Gentiana punctata* L. In: Red Book of Ukraine. Flora. Kyiv: Globalkonsalning, 491. (in Ukrainian)
- Shyian, N.M. & Dzhus, M.O. (2005). *Gentiana nivalis* L. (*Gentianaceae*) in the flora of Ukrainian Carpathians. *Ukrainian Botanical Journal* **62** (1): 22–28. <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0000134554>
- Shyian, N.M. (2013). About the problem of protection of *Swertia punctata* Baumg. (*Gentianaceae*) on the territory of Ukraine. In: *Modern Problems in Botanical and Mycological Research*. Minsk: BGU Press, 232–234.
- Soza, V.L. & Olmstead, R.G. (2010). Molecular systematics of tribe *Rubieae* (*Rubiaceae*): Evolution of major clades, development of leaf-like whorls, and biogeography. *Taxon* **59**: 755–771. <https://doi.org/10.2307/25677667>
- Stoiko, S.M. & Tasenkevych, L.S. (1979). *Galium transcarpaticum* Stoiko et Tasenkevich – new species from the Ugolsky massiv of the Carpatian state reservation. *Ukrainian Botanical Journal* **36** (6): 594–597. (in Ukrainian).
- Struwe, L. & Albert, V.A. (eds.). (2002). *Gentianaceae: Systematics and Natural History*. Cambridge: Cambridge University Press, 652 p. <https://doi.org/10.1017/CBO9780511541865.003>
- The list of plant and mushroom species included in the Red Book of Ukraine (plant life), approved by order of the Ministry of Environmental Protection and Natural Resources of Ukraine. N 111 vid 15.02.2021 (in Ukrainian) <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0260-21#Text> (in Ukrainian)
- Topa, E. (1961). *Gentianaceae*. In: *Flora Reipublicae Popularis Romanicae*. Vol. 8 (red. E.I. Nyárády). Budapest: Academia Reipublicii Populare Romanicae, 430–479.
- Tsvelev, N.N. (1977). De provinciae Leningradensis plantis adventivis nonnullis. *Novitatis systematicae plantarum vascularium* **14**: 244–255. (in Russian).
- Tsvelev, N.N. (1978). *Gentianaceae* Juss. In: *Flora partis Europaeae URSS*. Vol. 3. (red. An.A. Fedorov): Leningrad: Nauka, 57–86. (in Russian)
- Tsvelev, N.N. (1981). De plantis rarioribus et adventivis nonnullis in parte Europaea URSS, crescentibus. 2. *Novitatis systematicae plantarum vascularium* **18**: 247–257. (in Russian).
- Tsvelev, N.N. (1986). Notae de generis *Galium* L. (*Rubiaceae*) speciebus nonnullis florae URSS. *Novitatis systematicae plantarum vascularium* **23**: 153–160. (in Russian)
- Turland, N.J., Wiersema, J.H., Barrie, F.R., Greuter, W., Hawksworth, D.L., Herendeen, P.S., Knapp, S., Kusber, W.-H., Li, D.-Z., Marhold, K., May, T.W., McNeill, J., Monro, A.M., Prado, J., Price, M.J. & Smith, G.F. (2018). International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Shenzhen Code). *Regnum Vegetabile* 159. Glashütten: Koeltz Botanical Books. <https://doi.org/10.12705/Code.2018>
- Turland, N.J., Wiersema, J.H., Barrie, F.R., Gandhi, K.N., Gravendyck, J., Greuter, W., Hawksworth, D.L., Herendeen, P.S., Kloppe, R.R., Knapp, S., Kusber, W.-H., Li, D.-Z., May, T.W., Monro, A.M., Prado, J., Price, M.J., Smith, G.F. & Zamora Secoret, J.C. (2025). International Code of Nomenclature for algae, fungi, and plants (Madrid Code). *Regnum Vegetabile*. Chicago: University of Chicago Press, 162 p.
- Von Hagen, K.B. & Kadereit, J.W. (2001). The phylogeny of *Gentianella* (*Gentianaceae*) and its colonization of the southern hemisphere as revealed by nuclear and chloroplast DNA sequence variation. *Organisms Diversity Evolution* **1**: 61–79. <https://doi.org/10.1078/1439-6092-00005>
- Wikström, N., Kainulainen, K., Razafimandimbison, S.G., Smedmark, J.E.E. & Bremer, B. (2015). A revised time tree of the asterids: Establishing a temporal framework for evolutionary studies of the coffee family (*Rubiaceae*). *PLOS ONE* **10**: e0126690. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0126690>
- Wissjulina, O.D. (1957a). *Asclepiadaceae* Lindl. In: *Flora URSS*, vol. 8. Ed. M.I. Kotov, A.I. Barbarych. Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukrainskoi RSR, 270–287. (in Ukrainian)
- Wissjulina, O.D. (1957b). *Gentianaceae* Dumort. In: *Flora URSS*, vol. 8. Ed. M.I. Kotov, A.I. Barbarych. Kyiv: Vydavnytstvo AN Ukrainskoi RSR. 221–260 (in Ukrainian)
- Yamashiro, T., Fukuda, T., Yokoyama, J. & Maki, M. (2004). Molecular phylogeny of *Vincetoxicum* (*Apocynaceae*–*Asclepiadoideae*) based on the nucleotide sequences of cpDNA and nrDNA. *Molecular Phylogenetics and Evolution* **31**: 689–700. <https://doi.org/10.1016/j.ympev.2003.08.016>
- Yang, Li-E., Sun, H., Ehrendorfer, F., & Nie, Z.-L. (2016). Molecular phylogeny of Chinese *Rubia* (*Rubiaceae*: *Rubieae*) inferred from nuclear and plastid DNA sequences. *Journal of Systematics and Evolution* **54** (1): 37–47. <https://doi.org/10.1111/jse.12157>

- Yang, Li-E., Meng, Y., Peng, De-Li, Nie, Z.-L., & Sun, H. (2018). Molecular phylogeny of *Galium* L. of the tribe Rubieae (Rubiaceae) – emphasis on Chinese species and recognition of a new genus *Pseudogalium*. *Molecular Phylogenetics and Evolution* 126: 221–232. <https://doi.org/10.1016/j.ympev.2018.04.004>
- Yena, A.V. (2012). *Spontaneous flora of the Crimean Peninsula*. Simferopol: N. Orianda Publ., 232 p. (in Russian)
- Zefirov, B.M. (1957). Asclepiadaceae Lindl., Oleaceae Lindl. In: Wulf, E.V. *Flora of Crimea* 3 (1): 62–85. (in Russian).
- Zyman, S.M. & Vainagiy, I.V. (1991). Ecologo-geographical and phytocenotic peculiarities of rare species of *Primula farinosa* L. and *Gentiana verna* L. *Ukrainian Botanical Journal* 48 (5): 99–101. (in Ukrainian)

РЕЗЮМЕ

Федорончук, М.М., Шиян, Н.М. (2025). Чекліст флори України. 16: родини Apocynaceae (incl. Asclepiadaceae), Gentianaceae i Rubiaceae (incl. Theligonaceae) (Gentianales, Angiosperms). *Чорноморський ботанічний журнал* 21 (4): 299–329. <https://doi.org/10.32999/ksu1990-553X/2025-21-4-1>

У флорі України порядок Gentianales включає три родини: Apocynaceae (incl. Asclepiadaceae), Gentianaceae та Rubiaceae (incl. Theligonaceae). Родина Apocynaceae представлена сімома родами, а саме: *Apocynum* (4 види, з яких *A. cannabinum* культивується і дичавіє), *Asclepias* (*A. syriaca*, інвазійний вид), *Cynanchum* (*C. acutum*), *Nerium* (*N. oleander*, культивується в Криму), *Periploca* (*P. graeca*, культивується і дичавіє), *Vinca* (3 види, з яких *V. major* культивується і дичавіє) та *Vincetoxicum* (10 видів та два підвиди, без типових, з яких чотири види та один підвид потребують підтвердження таксономічного статусу). *Vincetoxicum minus*, *V. intermedium* та *V. maeoticum* є синонімами *V. fuscatum*, а *V. cretaceum*, *V. laxum*, *V. officinale* – синонімами *V. hirundinaria*. Родина Gentianaceae представлена сімома родами, зокрема, *Blackstonia* (два види, з яких *B. acuminata* потребує підтвердження), *Centaurium* (чотири види і 3 підвиди, без типових, типовий *C. littorale* потребує підтвердження), *Gentiana* (11 видів, з яких *G. × charpentieri* потребує підтвердження; *G. frigida* і *G. clusii* наводилися помилково), *Gentianella* (три види; *G. axillaris* і *G. lingulata* є синонімами *G. amarella*), *Gentianopsis* (*G. ciliata*), *Schenkia* (*S. spicata*) та *Swertia* (*S. perennis* з двома підвидами і *S. punctata*). Родина Rubiaceae в Україні представлена дев'ятьма родами і 65 видами (включаючи гібридогенні) і шістьма підвидами (без типових). Зокрема, *Asperula* (3 види), *Crucianella* (достовірно відомо 2 види, ще один – *C. gilanica* потребує підтвердження), *Cruciata* (5 видів), *Cynanchica* (6 видів та 3 підвиди, без типових), *Hexaphylla* (*H. cretacea*), *Galium* (44 види, включно з гібридогенними, і три підвиди, без типових), *Rubia* (*R. tatarica*, *R. tinctorum*), *Sherardia* (*S. arvensis*) та *Theligonum* (*T. cynocrambe*). *Asperula propinqua* є синонімом *A. taurina*, *Crucianella oxyloba* включена до *C. angustifolia*, а *C. catellata* включена до *C. latifolia*. Багато номенклатурних змін є у роді *Galium*.

Ключові слова: біорізноманіття, анотований список, поширення, вид, підвид, рід, родина, систематика, номенклатура, синоніми, гербарні зразки.